

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 44.

Onsdagen den 22 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Ledamoten av riksdagens andra kammare presidenten Albert Petersson, som undergått en mindre operation, är på grund härav nödsakad att hålla sig inne någon dag, vilket härmed intygas.

Lidingö 22 mars 1916.

M. Collin,
leg. läk.

§ 3.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti statsutskottets memorial nr 27, punkterna 1 och 2, samt bankoutskottets memorial nr 19 och 20 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 27, punkt 1).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen under femte huvudtiteln på extra stat för år 1917 anvisar ett belopp av 43,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen under femte huvudtiteln på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 10,000 kronor.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 64 Ja och 106 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 32 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	64 Ja och 106 Nej,
sammanräkningen visade	157 Ja och 138 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 27, punkt 2).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen till hyresbidrag till flottans varvs verkmästareförening i Karlskrona under femte huvudtiteln på extra stat för år 1917 anvisar ett belopp av 800 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 69 Ja och 106 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 85 Ja och 36 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	69 Ja och 106 Nej,
sammanräkningen visade	154 Ja och 142 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 19).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen må medgiva, att justitierådet Herman Billing må från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådd ålder av 67 år avgår från justitierådsämbetet, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver den pension, som tillkommer honom enligt bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension, en tilläggspension å allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att de båda pensionerna tillhopa uppgå till 7,500 kronor för år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten av herr Kristensson fogade reservationen och således avslagit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition angående tilläggspension åt justitierådet H. Billing.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 41 Ja och 130 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 31 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	41 Ja och 130 Nej,
sammanräkningen visade	134 Ja och 161 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 20).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet i utlåtandet hemställt eller att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts proposition och således medgiva, att interurbantefonisten Amalia Josefina Larsson må, utan hinder därav att hon kvarstår å den före 1908 års ingång gällande avlöningsstat, vid avgång ur telegrafverkets tjänst den 1 maj 1917 komma i åtnjutande av pension i enlighet

med de bestämmelser, som enligt kungl. kungörelsen den 14 september 1914 angående ändrad lydelse av § 7 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907 gälla beträffande pensionering av interurbantelefonist å nya avlöningsstaten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit den i ämnet av herr Helger väckta motionen och således beslutit att bevilja interurbantelefonisten Amalia Larsson i Filipstad en fyllnadspension av 350 kronor årligen under hennes återstående livstid från och med april månads utgång 1916, då hon efter uppnådda 67 års ålder och 32 tjänstår från sin tjänst avgår.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 51 Ja och 122 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 78 Ja och 46 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	51 Ja och 122 Nej,
sammanräkningen visade	129 Ja och 168 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas torsdagen den 13 och om så erfordrades även fredagen den 14 nästkommande april, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 27 i nämnda månad, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 5.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till lag om expropriation m. m.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 94, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland.

§ 7.

Efter föredragning härpå av herr vice talmannen D. Perssons vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiepartementet få framställa spörsmål angående revisionen av skifteslagstiftningen blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 13, lagutskottets utlåtande nr 20 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 33 och 34.

§ 9.

Till avgörande förelig nu statsutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för uppförande av nytt centralposthus i Göteborg.

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet», beträffande postverket, bland annat, föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte för gäldande av återstoden av köpeskillingen, 711,304 kronor 31 öre, för det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote samt för påbörjande av uppförandet å sagda område av ett nytt centralposthus i nämnda stad för år 1917 anvisa ett anslag av 860,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav förskottsvis redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 150,000 kronor.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *O. Jonsson, C. G. Ekman, A. Ekman, Andersson* i Skivarp, *Persson* i Stallerhult, *Odqvist* och *Nilsson* i Kabbarp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avsåge anvisande av medel för påbörjande av uppförandet av ett nytt centralposthus i Göteborg, måtte för gäldande av återstoden av köpeskillingen, 711,304 kronor 31 öre, för det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote för år 1907 anvisa ett anslag av 261,305 kronor; samt

av herrar *Wiklund, J. Ström* och *Olofsson* i Digernäs.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr **A n d e r s s o n** i Skivarp: Som herrarna se av betänkandet, har jag i likhet med några andra ledamöter av utskottet icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Det beror emellertid icke därpå, att jag anser ett nytt centralposthus i Göteborg vara obehövt. Tvärtom tror jag, att det inom en icke alltför avlägsen framtid blir alldeles nödvändigt att bygga ett sådant. Men jag har ansett det vara mycket olämpligt att under nuvarande tid igångsätta ett så stort byggnadsföretag, som här är ifråga. Av Kungl. Maj:ts proposition finner man, att det första förslaget, av år 1914, slutar på en beräknad kostnad av 2,400,000 kronor. När postverket förliden höst i september kom in till Kungl. Maj:t med ett nytt förslag, slutade detta på en summa av 2.900,000 kronor. Således hade vederbörande ansett, att man till följd av den prisstegring, som ägt rum, borde höja kostnadsförslaget med en halv miljon. Men vi kunna vara övertygade om, att innan man enligt planen skulle kunna påbörja byggnaden, har det skett en ökning av såväl arbetskostnad som materialpris av ytterligare en halv miljon kronor. Kungl. Maj:t har varit nog försiktig att icke tala om vad byggnaden skulle komma att kosta. Departementschefen har nämligen, som det heter i betänkandet, »lika med generalpoststyrelsen ansett det olämpligt att under nuvarande förhållanden söka fixera den slutliga kostnadssiffran, helst som den i allt fall måste bliva tämligen approximativ». Det är ju mycket försiktigt sagt från det hållet, och man kan icke heller gärna säga något annat under nuvarande förhållanden. Men jag kan icke vara med om att till ingen nytta kasta bort en hel miljon, vilket blir fallet, om vi bygga nu i stället för att vänta, tills normala förhållanden inträda i avseende på arbetskostnader och materialpris.

Jag har sålunda icke under nuvarande kritiska förhållanden kunnat godkänna ett sådant förslag som det här framlagda, och därför nödgas jag att, oaktat jag tycker, att det är ledsamt, yrka avslag på utskottets hemställan, och bifall till den av O. Jönsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **E r i k s s o n** i Grängesberg: Herr talman! Det är ingenting att förvåna sig över, att den siste ärade talaren ställde sig mycket betänksam emot det förslag till posthusbyggnad, som föreligger. Inom statsutskottets fjärde avdelning var det från början samma uppfattning, som gjorde sig gällande, och först efter noggrant överbärande kom avdelningen och sedan utskottets majoritet till det beslut, som blev fattat. Den avdelning av utskottet, som behandlat ärendet, har gått till prövning av frågan med synnerligen stor omsorg. Jag kan säga, att sedan jag blev ledamot av avdelningen, har icke något ärende blivit så noggrant prövat som det föreliggande. Då jag förmodar, att det blir en hel del diskussion om, hur posthuset borde byggas, så skall jag, fastän icke någon detaljkritik av förslaget ännu kommit, taga mig friheten att litet grand granska de olika yrkanden, som sannolikt komma att framställas.

Alla postlokaler skola enligt förslaget ligga i ett plan. Detta är i viss mån en nyhet för Sverige, ty flera av de större postkontor, som vi ha förut, ligga i två eller flera våningar. Nu har i allt fall från poststyrelsens sida hävdats, att det ur postal driftssynpunkt är lämpligt att ha alla postlokaler i en och samma våning, och med skärpa ha framhållits de fördelar, som ligga däri. Man kan ju också anställa jämförelser med förhållandena i utlandet, ifall man icke skulle vara övertygad om, att poststyrelsens mening är riktig. Jag har gjort så och har hos poststyrelsen gått igenom ritningar till mer än ett tiotal större postkontor i Amerika, Tyskland och England. Alla avsågo postkontor, som den senaste tiden blivit byggda i större städer, och samtliga hade byggts på det sättet, att alla postlokaler lågo i en våning. Det är ganska karakteristiskt, att i New York, där man förut hade ett centralpostkontor i fyra våningar, och där vi veta, att det råder våldsamt höga tomtpriser, ändå blivit byggt ett nytt postkontor, med endast en våning, vilken spänner över en stor tomtareal. Detta säger i alla fall något och bestyrker det påstående, som generalpoststyrelsen gör, att det ur postal synpunkt är fördelaktigt att ha alla lokalerna i en våning.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

På dessa skäl har utskottets majoritet kommit till den uppfattningen, att det ifrågasatta posthuset bör byggas på det sätt, generalpoststyrelsen föreslagit. Men i alla fall ville man inom avdelningen se, hur det skulle tagas sig ut med en annan byggnadsform, och det överlämnades därför till överintendenten att uppgöra ett nytt förslag. Enligt detta skulle flyglarna tagas bort och samtliga postlokaler inrymmas i tre våningar. Det gjordes upp en skiss till ett sådant hus och anställdes kostnadsberäkningar häröver. Man utgick då från, att byggnaden endast skulle tillgodose postverkets behov, och att det icke skulle vara några lokaler till uthyrning annat än under första tiden. Överintendenten kom med ett sådant byggnadssätt till en kostnadssumma uppgående till 2,250,000 kronor, sålunda icke mer än 650,000 kronor billigare än det ursprungliga förslaget. Vi skola då komma ihåg, att det i detta förslag icke fanns några lokaler till uthyrning. Om man jämför de postala olägenheter, som äro förbundna med ett posthus av den sistnämnda typen, och tillika tar i betraktande den vinst, som man kan få genom uthyrning enligt Kungl. Maj:ts förslag, synes det mig, att man icke ett ögonblick bör tveka i valet mellan de båda typer, som här äro i fråga.

Nu kan man naturligtvis fråga, om det behövs ett så stort posthus, även om man är enig om själva typen. Det kan sålunda ifrågasättas, om man icke bör inskränka lokalernas storlek. För min del har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att jag icke vågar opponera mig emot generalpoststyrelsens förslag i detta avseende. Om man ser på Göteborgs stads utveckling, måste man väl ändå säga sig, att det är klokt att bygga så, att posthuset blir tillräckligt en avsevärd tid framåt. Det kan icke vara lämpligt att bygga så, att man om 10 eller 15 år får bygga om igen. Invånarantalet har i Göteborgs stad på 13 år vuxit från 130,000 invånare till 178,000. Det har sålunda ökat med 48,000 på dessa 13 år. Vi ha knappast motstycke

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

härtill i någon annan svensk stad, och det är därvid att märka, att blott en landskommun med endast 14,000 invånare under tiden inkorporerats. Det visar hän på, att det för framtiden torde krävas stort utrymme.

Så kommer här till en annan omständighet. För närvarande finnas i Göteborg icke mindre än 8 à 9 postkontor med brevbäring anordnad. Det medför, att man måste hyra stora lokaler på alla dessa ställen. Nu är det meningen att centralisera brevbäringen till centralposthuset. Man behöver då icke hyra så stora lokaler ute i staden, och den nya anordningen blir också till fördel för brevutdelningen. Man har börjat med detta system i Tyskland, och det har visat sig ekonomiskt och praktiskt. Man har även tänkt börja med det i Stockholm, sedan det nu pågående arbetet med tillbyggnaden blivit färdigt.

Detta sammanlagt gör, att man har svårt att bestrida generalpoststyrelsens krav i fråga om det begärda utrymmet. Jag har för övrigt även sökt göra mig underrättad om, hur det i förevarande avseende är ställt i utländska städer. Jag har då funnit, att man nyligen uppfört en posthusbyggnad av samma typ i Strassburg. Det är en stor gård, som kringbyggts, och postlokalerna upptaga en bebyggd yta av över 8,000 kvadratmeter, medan den bebyggda tomtytan för posthuset i Göteborg beräknas till c:a 5,500 kvadratmeter. Den förstnämnda byggnaden är sålunda mer än 50 % större, och därvid är att observera, att Strassburg icke har större folkmängd än Göteborg. Detta utgör ytterligare ett stöd för generalpoststyrelsens uppfattning angående det utrymme, som bör beräknas för det nya posthuset.

Utskottet har sålunda varit på det klara med, att det behövs ett posthus av ungefär den storlek och med det byggnadssätt, som här blivit föreslaget. Nu kan man anföra gent emot detta, att om posthuset i Göteborg skall byggas på detta sätt, så vilja alla andra städer hava likadana postlokaler. Detta kan anföras och det har anförts, men nog får man lov att säga sig, att man bör pröva det ena efter det andra. Det som är nödvändigt i Göteborg är icke nödvändigt i Skara, och det som passar i Skara är kanske icke lämpligt i en by på landsbygden. Man får taga hänsyn till, om det behövs en golvyta av 1,000 kvadratmeter eller 150. I förra fallet erfordras takljus, men icke i det senare. Den nu föreliggande frågans utgång om byggnadssättet blir sålunda icke prejudicerande för framtiden, varför det skälet icke bör vara avgörande vid frågans bedömande.

Sedan kommer man till en annan fråga, som sammanhänger med våningarnas antal. Nu har man föreslagit byggandet av detta posthus i 3 våningar, och då blir frågan: huru skall man använda dessa lokaler? Först ha vi källarvåningen — den finns inte angiven här på de uppsatta ritningarna — i vilken finnas 7 handelsbutiker och en utställningslokal, avsedda att uthyras. Sedan kommer bottenvåningen, i vilken icke finnes någon lokal till uthyrning, utan där hela utrymmet skall användas för postverkets räkning. Därefter kommer entresolvåningen — den finnes inte heller här uppsatt — med 14 rum, vilka det är meningen att posten skall hava för sitt eget

behov. Kommer så våningen en trappa upp, innehållande 56 rum utöver det utrymme, som från början är behöfligt för posten. Härvid skall man emellertid komma ihåg, att det sannolikt därutöver kommer att behövas för postens räkning icke mindre än ett trettiotal rum inom en nära framtid, under förutsättning att transitoposten mellan England, Amerika och Sverige kommer att flyttas över från Malmö till Göteborg i väsentligt högre grad än nu. Skall man överflytta all penningpost, så kräves dessa rum så småningom för penningpostens behov, och dessa rum kunna ligga i vilken våning som helst. Vidare har järnvägsstyrelsen förklarat, att den har behov av ökat utrymme för distriktsförvaltningen i Göteborg, enär denna är trångbodd och sålunda hänvisad att hyra lokaler. Styrelsen, som icke på förhand haft reda på detta planerade byggnadsföretag och sålunda icke i tid kunnat framkomma med en detaljerad plan i fråga om det behöfliga utrymmet, har sålunda inte kunnat närmare angiva, huru stort utrymme som vore erforderligt, men sannolikt skulle det behövas, enligt vad järnvägsstyrelsens chef förklarat, ett 20-tal rum. Sålunda skulle våningen en trappa upp inom en nära framtid komma att tagas i anspråk dels för posten och dels för järnvägen.

Sedan hava vi våningen 2 trappor upp, och det är egentligen om denna som striden har stått. En del har ansett, att man borde taga bort den och göra byggnaden så mycket mindre. Denna våning har 65 rum, och meningen är, att dessa skulle uthyras till privata, något som man emellertid på en del håll icke anser böra komma ifråga, utan anser det bättre att taga bort denna våning och göra huset lägre, som skissen här visar. Om denna fråga ha meningarna varit delade inom utskottet, och jag vill gärna medgiva, att vissa skäl tala för borttagandet av ifrågavarande våning. Byggnadskostnaderna för densamma uppgår till ungefär 300,000 kronor. I hyror beräknas inflyta något över 20,000 d. v. s. 7 % på byggnadskostnaden. Nu kan man säga, att 7 % är för litet, men å andra sidan kan det också anses vara en fullt försvarbar affär, det beror alldeles på hur man ser saken.

Det är emellertid en annan sak, som är av en viss betydelse, när det gäller att taga ställning till frågan om denna våning — åtminstone har jag, då jag gått med på Kungl. Maj:ts förslag, haft den i ögonsikte — och det är att ingen vet, vilka lokaler staten i framtiden kan komma att behöva i Göteborg. Landstatshuset är bristfälligt, och det är föreslaget att bygga nytt sådant. Det vore emellertid tänkbart, att man kunde anordna lokaler för det ändamålet i posthuset. Därom vill jag emellertid icke nu yttra mig. Frånsett nu antydda möjlighet finnes det emellertid skäl för att noggrant pröva innan man bestämmer sig för att utesluta ifrågavarande våning. Ingen vet, huru utvecklingen i Göteborg kommer att fortgå. Det kan bli andra statsföretag, som kunna behöva lokaler, och då kan det vara gott att ha denna våning disponibel för sådana ändamål, särskilt när man nu kan bjuda ut våningen mot 7 % avkastning, vilket måste anses fullt väl täcka de inlånade medlen och även giva någon vinst. Det vore för övrigt meningen att

*Ang nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

hyra ut till sådana hyresgäster, att minsta möjliga skadegörelse uppstode för våningen i fråga.

Det är dessa synpunkter, som varit avgörande för statsutskottets majoritet då den förordat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Då jag vet, att yrkande i dag kommer att framställas om nedsättning av byggnadskostnaderna med ett belopp av 300,000 kronor, motsvarande de beräknade kostnaderna för omhandlade våning, som sålunda skulle försvinna, så har jag redan nu velat gå in på saken och något litet polemisera mot förfäktarna av denna mening.

Ja, nu kan det anföras ifråga om hela projektet vad som ju också var grundtonen i herr Hans Anderssons anförande: posthuset är nödvändigt och kanske lämpligt konstruerat, lagom stort och praktigt på alla sätt, men byggnadstiderna äro för närvarande sådana, att större byggnadsföretag icke böra sättas igång, helst som man icke vet, vad framtiden kan bära i sitt sköte! Man hade nu särskild anledning att befara, att byggnadsmaterielen i den närmaste framtiden skulle komma att ställa sig ännu dyrare. Detta var som sagt grundtonen i herr Hans Anderssons yttrande. Härtill vill jag då anmärka, att behovet av ett nytt posthus i Göteborg verkligen har blivit ådagalagt vara synnerligen trängande. De, som varit där nere, hava enstämmigt vittnat, att det nästan är omöjligt att reda sig ytterligare ett eller annat år med nuvarande posthuset. Nu kan man ju möjligen påstå, att detta kan bero på en tillfällig stockning i paketposten. Men härtill vill jag framhålla, att denna förklaring inte kan godtagas, enär det hyrts särskilda lokaler för denna post. Postverket säger också i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, att behovet är trängande, och fränsäger sig varje ansvar för vidare förhållning med byggnadsfrågans avgörande. Poststyrelsens chef har inom avdelningen avgivit samma förklaring och fränsäger sig varje ansvar om byggnaden icke kommer till stånd och posten icke kan nöjaktigt fullgöra sin funktion och att riksdagen får taga det hela på sitt ansvar, om detta förslag nu blir avslaget.

Inför sådana bestämda vittnesbörd och förklaringar måste man verkligen erkänna, att det blivit till fullo ådagalagt, att behovet av denna byggnad är stort och att dess tillkomst bör såvitt möjligt påskyndas. Nu är det alldeles sant, att byggnadsmaterialen stegrats i pris. Men då uppstår också frågan: när kommer stegringen att gå tillbaka? Därom vet man ingenting; det är möjligt, att en ytterligare prisstegring kommer att inträffa, ingen kan i varje fall säga, inom vilken tid materialprisen komma att gå ned, det kan komma att dröja både ett och flera år, innan så sker. Och när behovet nu verkligen är så trängande, så förefaller det åtminstone mig, att man icke kan med hänsyn till den eventualiteten att priserna på materialen kunna komma att ytterligare stiga, uppskjuta hela saken. Och om det blir så, att byggnadskostnaderna vid entreprenad visa sig komma att väsentligen överstiga det belopp, som man angivit i den kungl. propositionen, så tänker jag, att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet fäst härpå, så att det icke blir, såsom

man velat göra gällande i dag, ökade kostnader, som med miljoner överstiga de i den kungl. propositionen angivna.

Så är det en ytterligare omständighet, som man icke får glömma vid bedömandet av denna fråga. Vart skall det taga vägen, om staten med den motivering som här framförts skall avstå från alla byggnadsföretag? Jag kan nämligen icke förstå annat än att de skäl, som i dag blivit anförda kunna gälla *alla* byggnadsföretag, som av staten igångsättas, och sålunda hava samma betydelse, då det gäller uppförandet t. ex. av kraftstationer, kraftledningsbyggnader och andra byggnader i allmänhet både för det ena och andra ändamålet. Skall staten på detta sätt stoppa hela sin byggnadsverksamhet? Den enskilda industrien håller på att stoppa sin byggnadsverksamhet, husbyggandet håller på att avstanna. Skall staten följa exemplen, då måste följden bli den, att stor arbetsbrist kommer att uppstå inom byggnadsfacket, och staten måste lämna direkt understöd till arbetarna inom detta fack, och det kan väl icke sägas vara en bättre utväg, utan måste fastmer betraktas såsom en sämre form för statens hjälpverksamhet. Det förefaller mig således, att även dessa skäl tala för att man icke bör avstå från detta byggnadsföretag.

Med anledning av vad jag sålunda anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Råstock instämde häruti.

Herr *Olofsson* i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Då jag har avgivit en blank reservation till detta utskottsbetänkande, så vill jag tillåta mig att säga några ord till belysande av min ställning i frågan.

Den föregående talaren har så väl utvecklat skälen både för och emot de olika förslagen, att jag kan fatta mig helt kort. Men då den föregående talaren i början av sitt anförande förklarade, att frågan blivit enligt hans mening så väl prövad inom statsutskottet, att han näppeligen varit med om något fall, då en fråga fått en grundligare behandling — det var ungefär så orden föllo — så vill jag för min del säga, att frågan visserligen blivit mycket omsorgsfullt prövad inom fjärde avdelningen, men att jag inte kan säga detsamma om prövandet i statsutskottet in pleno. Ty där fick frågan en slutlig behandling, som överraskade mig på det högsta. Jag kan icke annat än rekapitulera något av frågans behandling inom avdelningen. Jag vill då framhålla, att man gick till denna fråga med stor tveksamhet litet var. Dels var det en mycket dyrbar sak det gällde, c:a 3 miljoner kronor, och dels gällde det ett hus, som skulle innehålla 12,000 kvm. golvyta, och av dessa 12,000 skulle hälften, 6,000 kvm., uthyras. Då bli naturligtvis meningarna litet delade. Skall man verkligen på statens bekostnad bygga en sådan hyreskasärn, där man sedan skall inrymma posten? Meningarna här om bröto sig mycket skarpt inom avdelningen, och frågan har som sagts blötts och stötts och vänts på alla håll och kanter.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Det har varit flera olika arkitekter tillfrågade, chefen för poststyrelsen har yttrat sig, och frågan har på det grundligaste diskuterats. Det är inom avdelningen, som denna prövning skett, men jag vill icke såsom herr Bernhard Eriksson säga, att statsutskottet i sin helhet så noga prövat frågan. Efter långvarigt arbete inom avdelningen kom avdelningen till enhälligt beslut att godkänna Kungl. Maj:ts förslag, men att avstyrka den här tredje våningen, som varit avsedd att helt och hållet uthyras. Det uppgjordes av en arkitekt en skiss för att visa, hur huset skulle te sig, om man toge bort tredje våningen. Denna skiss sitter här och visar, huru huset skulle te sig till fasaden. Men när frågan kom till statsutskottet in pleno, vad skedde då? Jo, då började man säga, att den där enigheten från fjärde avdelningen var egentligen blott en kompromiss. Den ene ledamoten i fjärde avdelningen hade från början en åsikt, den andre en annan. Så hade man jämkat ihop för att få ett enigt beslut från fjärde avdelningen; men så revs alltsammans upp i statsutskottet in pleno, och på det sättet kom man fram till utskottets nu föreliggande hemställan. Nu har utskottet stannat för Kungl. Maj:ts förslag med den ändring att man icke skall använda tredje våningen på sätt, Kungl. Maj:t föreslagit, utan att man skulle anordna tredje våningen för att där inrymma länsstyrelsen i Göteborg, lantmäterikontoret och statens järnvägars distriktsförvaltning och så vidare.

Statsutskottet tycks hava hoppat på den här frågan utan att ha klargjort den saken för sig, att länsstyrelsen förut har eget hus i Göteborg. Det torde nog vara frågan om, huruvida icke det huset fortfarande kan användas och, om det restaureras, bli tidsenligt och begagnas ännu lång tid framåt. Kan det icke på den vägen bli billigare att fortfarande bebo detta hus än att inhysa länsstyrelsen i tredje våningen i posthuset?

För mig ställer det sig ganska oaptitligt att förlägga den i tredje våningen i ett sådant där stort hus. Jag tror, att det passar bättre, att länsstyrelsen har sina lokaler i det gamla huset i Göteborg, som ligger intill residenset och ligger centralt till för sitt ändamål. Nu kastar sig statsutskottet på att föreslå, att riksdagen bör gå med på Kungl. Maj:ts förslag men med den ändring, att högsta våningen skulle kunna användas för huvudsakligen statliga ändamål. Jag vill då för min del säga, att när jag står med en blank reservation, så är det därför, att jag står kvar på fjärde avdelningens ursprungligen enhälliga förslag till statsutskottet. Men jag är också den ende av fjärde avdelningens ledamöter, som står kvar på den ståndpunkten. Jag ansåg det därför lönlöst att i statsutskottet in pleno yrka på att vidare gå på den bogen. Men jag vidhåller fortfarande den meningen, att man borde gå med på fjärde avdelningens förslag här och ta bort tredje våningen.

Jag kan icke heller här för närvarande göra något yrkande, men om jag skulle få tillåta mig att giva ett råd till herr

civilministern, skulle det lyda: kom igen nästa år, men ta bort tredje våningen!

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.

(Forts.)

Herr Olsson i Berg: Utskottets majoritet har förordat, att arbetet enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle påbörjas snarast, men i en reservation föreligger yrkande om att tillsvidare låta bero med själva byggandet.

Kan det verkligen vara välbetänkt i dessa tider, då arbetsbrist råder inom byggnadsverksamheten, att uppskjuta ett dylikt offentligt byggnadsarbete, där även själva byggnaden fyller ett angeläget behov?

I dessa tider råder stor arbetsbrist och nöd bland stenhuggeriarbetarna i Bohuslän. Ja, mina herrar, där råder stor nöd bland dessa stenhuggeriarbetare, och jag kan i detta sammanhang nämna, att insamlingar länge pågått för att i någon mån lindra denna nöd; och har deltagandet i Bohuslän varit mycket stort, och detta bland både mindre välsituerade och andra. Det är väl då det minsta, staten kan göra, och även det bästa, att så mycket som möjligt skaffa dessa arbetare arbete, helst som stora skäl föreligger till att byggnadsföretaget så snart som möjligt utföres.

Såväl grundläggnings- som granitarbeten i samband med denna byggnad skulle giva hjälp åt många, och jag kan, herr talman, ej rösta för uppskov utan yrkar bifall till att arbetet påbörjas genast, d. v. s. bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén i Malmö: Jag förstår mycket väl de betänkligheter, som uttalas från reservanternas sida, först och främst mot de stora kostnader, det här är fråga om. Man måste ju också erkänna, att priserna på byggnadsmaterial och sådant för närvarande äro höga, och följaktligen förstår jag mycket väl ett sådant yrkande som det, vilket här föreligger i reservationen. Jag skall icke mycket sysselsätta mig med herr Olofsson, då han icke nu gjort något yrkande, men jag betraktar det som en stor vinst, att statsutskottet slog ihjäl det förslag, som fjärde avdelningen gjort upp, att man skulle uppföra byggnaden enligt arkitektens plan men taga bort en våning. Då herr Olofsson vädjade till statsrådet att taga upp detta enligt min mening okloka projekt, ber jag få påpeka, att denna byggnad skulle, med tomt och byggd i tre våningar, kosta över 3,600,000 kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag. Så har man spekulerat ut på avdelningen, att om man toge bort en våning av de tre, skulle man spara in 300,000 kronor och de två återstående skulle kosta 3,300,000 kronor.

Det skäl, man hade för att skära bort denna tredje våning, var ju först och främst att staten icke borde skaffa sig så många lägenheter att hyra ut. Man hade principiella betänkligheter emot, att staten skulle uppträda som hyresvärd i stor skala. Vidare har anförts den betänkligheten mot denna våning, att den skulle svagt förränta det kapital, den kostar.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Generalpoststyrelsen har räknat med en hyresinkomst av 20,400 kronor, vilket gör 7 procent på det nedlagda kapitalet. Men jag har förvissat mig om, att den räknat så försiktigt, att den räknat med en hyra per rum av 300 kronor, och jag vet, att i Norrköping, som är en mindre stad, man hyrt ut i posthuset för 400 kronor per rum. Jag är övertygad om — och om jag vädjar till göteborgarna, som ha erfarenhet i den här saken, skola de ge mig rätt däruti — att man i Göteborg icke kan hyra kontorslokaler med detta förträffliga läge för 400 kronor per rum, långt mindre för 300 kronor. Jag är övertygad om, att man kan räkna med en avsevärt högre hyressumma, och följaktligen kommer staten att ha 8 å 9 procent i omedelbart utbyte genom att bygga våningen i fråga.

Sedan veta vi ju alla, att Göteborgs stad är ett samhälle, som är stätt i synnerligen stark utveckling. Redan inom statsutskottet har det påpekats, att en hel rad av statens verk kräva nya lokaler. Det nämndes vissa järnvägsmyndigheter, lantmäterikontoret och landsstaten. Det gäller att om möjligt få in dessa, åtminstone några av dem, i dessa lokaler. Nu vet ju litet var, att Göteborg är vår stora utpost mot väster; jag hoppas för min del få vara med om den dagen, då den kan knyta dagliga förbindelser med England, och jag vet också, att många inom alla partier äro intresserade av detta. Får man sålunda en förbindelse till stånd på statens initiativ, komma helt säkert nya lokalfrågor att ytterligare uppstå.

Nu har ju postverket under de sista tio åren gått framåt och fått utvidgat arbetsområde. Under min riksdagstid har det exempelvis fått vidgade arbetsuppgifter med hänsyn till allmänna pensionsförsäkringen, stämpelförsäljningen, vissa indrivningsuppdrag m. m. När dels postens eget verksamhetsområde vidgas ut och det dels växer upp nya samhällliga behov, skall man vara blind för att icke beträffande ett samhälle som Göteborg se att — om också lokalerna icke behövas i dag — det dock kräves förtänksamhet, ty om tio, femton år framåt kommer man annars då man står inför ett ökat lokalbehov, att säga: det var en bra kortsynt riksdag, som byggt detta hus utan att tänka på framtiden!

Nu skall jag icke mera sysselsätta mig med slopandet av tredje våningen; jag hoppas att den frågan är avförd ur diskussionen såsom ett icke välbetänt förslag.

Så kommer man till den andra frågan: skall man bygga nu, såsom utskottet vill, eller skall man bygga sedan, skall man skjuta upp byggandet? Under den tid, jag varit statsrevisor, har jag personligen varit i tillfälle att se, huru det förhåller sig med de postlokaler, det här är fråga om. Det veta vi alla, som varit med, att det är sant, vad generalpoststyrelsen säger, att det är fullständigt odrägliga förhållanden, som de arbeta under där nere. Därtill kommer naturligtvis, att när svensk-amerikanska linjen tillkommit och vi få dagliga förbindelser

med England och hela utväxlingen av paketpost med Amerika och England kommer att gå över Göteborg, det blir ännu omöjligare att taga emot sådana nya uppdrag utan att få lokalutvidgningar.

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Vore det nu så, att vi vore säkra på, såsom herr Hans Andersson tyckes tro, att den abnorma stegringen av byggnadsmaterialpriserna vore en övergående företeelse, skulle jag vara tveksam, huruvida vi borde göra någonting omedelbart. Men jag tror icke, han har rätt i denna sin uppfattning. Jag för min del har talat med många byggnadskunniga personer, som ha den uppfattningen, att det blir en rätt lång period med sådana abnormt höga priser. Då man tänker på, att efter fredsslutet måste följa ett återuppbyggande, så långt man förmår, av vad kriget raserat, undrar jag, om det icke är fog för den uppfattningen, att det måhända blir ett årtionde — eller åtskilliga år framåt i varje fall — som de höga byggnadspriserna tyvärr komma att äga bestånd. Och det vågar jag bestämt påstå, att det vore omöjligt, att man skulle kunna för avsevärd tid framåt reda sig i de alldeles otillräckliga lokalerna. Sålunda, då jag icke har den meningen, att man om ett par år får bättre byggnadspriser, tror jag icke, att man kalkylerar rätt, om man nu skjuter upp.

Slutligen vill jag nämna ett ytterligare motiv, som naturligtvis påverkat mig att tillstyrka förslaget att bygga omedelbart och icke skjuta upp. Det är arbetsförhållandena. Det påvisades nyss av en man från länet, som ifrån sin egen valkrets har erfarenhet därom, vad folket inom byggnadsbranschen får utstå i dessa svåra tider; det har också från andra håll vittnats om, att arbetsbrist föreligger. Vi ha en kamrat i kammaren, som äger stor kännedom om, vilka svårigheter byggnadsverksamheten dras med för närvarande, och jag har förvissat mig om, att hans uppfattning är den, att byggnadskrisen är synnerligen svårartad, och att arbetstillfällena i hög grad äro behövtiga.

Om jag sålunda lägger detta till de övriga skäl, som anförts här, tror jag man bör gå den vägen, som är angiven i Kungl. Maj:ts förslag, att sätta arbetet i gång; och skall jag för min del följaktligen gärna rösta för detta förslag, ehuru summan är hög. Jag vill blott uttala den förhoppningen, att om detta förslag skulle bifallas här i kammaren och Kungl. Maj:t få friare händer än vanligt i fråga om byggnadskostnaderna, vederbörande inom regeringen måtte handskas i hög grad varligt med beloppen, så att man icke för oss in på vidlyftigheter och åsamkar staten större utgifter, än som äro oundgängligen nödvändiga.

Jag är övertygad om, att så kommer att ske, och jag ämnar följaktligen för min del rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! I förbigående skall jag tillåta mig erinra om kostnaderna för Göteborgs posthus. För tomten har beräknats 711,300 kronor och för den nu ifråga-

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

satta posthusbyggnaden, dock med stor försiktighet, då beräkningarna endast äro approximativa, 2,900,000 kronor, summa 3,611,000 kronor i runt tal. Det trängande behovet av ett centralposthus i Göteborg bestrides icke från något håll. Alla inom statsutskottet ha, såvitt jag har mig bekant, varit eniga om att denna fråga måste lösas och lösas så snart som det är möjligt. Om man har betänkligheter mot att lösa den på det sätt som av Kungl. Maj:t efter generalpoststyrelsens förslag nu ifrågasatts, så beror det sålunda icke på, att man icke anser behov föreligga, och det beror heller icke på den mycket stora kostnaden. Det är icke ensamt sparsamhetshänsyn, som det här gäller, utan helt andra skäl, för vilka jag skall söka, såvitt det är mig möjligt, här göra reda.

Det ifrågavarande posthusets planläggning är, som också framhållits av herr Eriksson i Grängesberg, ur postal synpunkt den bekvämast möjliga. Man har här sökt förlägga hela den egentliga postexpeditionen till bottenvåningen. I mittpartiet här, jag ber herrarna se på de uppsatta ritningarna, har man den avdelning, till vilken allmänheten egentligen skall ha tillträde, nämligen avdelningen för ankommande och avgående post, och där har man brevbärareexpeditionen samt döta borta tidningsexpeditionen. Jag ber att få påpeka, att allt gods, som skall till någon av dessa tre olika expeditioner, passerar i en elevator. Sålunda kan man ur den synpunkten ju icke hålla särskilt mycket på att det hela skall ligga i samma plan, enär, om godset är inlastat i en elevator, det spelar liten roll, om det fraktas en våning högre eller icke, såvida icke dessa olika avdelningar ha det intima sambandet med varandra, att för själva expeditionen det är önskvärt, att de äro förlagda i samma plan. Men så är, enligt vad upplysts för oss på avdelningen, icke förhållandet mellan exempelvis tidningsavdelningen och brevbärareexpeditionen; de kunna ur den synpunkten mycket väl vara skilda från varandra och äro också skilda från varandra genom det mycket långa avstånd, som detta mittparti innebär.

Givet är, att detta posthus, som är taget efter världsstädernas yppersta modeller, ur postal synpunkt är det yppersta, som kan önskas. Fråga är emellertid, huruvida staden Göteborg är av den beskaffenhet, att där ovillkorligen kräves ett posthus av denna storartade anläggning. Herr Eriksson gjorde jämförelser med Strassburg, som är något större, men han höll sig bara till invånareantalet. Jag tillåter mig framhålla, att även andra faktorer spela in, när det gäller behovet av postlokaler och gott utrymme i posthuset än enbart stadens invånareantal. Herr Eriksson sade, att det är icke sagt, att man behöver i Skara, vad man behöver i Göteborg. Jag säger: är det bevisat att man behöver i Göteborg det man behöver i Strassburg? Det förvånar mig, att icke herr Eriksson tog upp, vad han i statsutskottet tog upp, att i New York, där tomtprisen äro så mycket högre än i Göteborg, man trots de höga tomtprisen valt den-

na stora utsträckning i ett plan i stället för att bygga på höjden. Jag förmodar, att kanske detta berodde på, att jämförelsen mellan Göteborg och Skara då lätteligen skulle leda till en liten jämförelse, med all aktning för Göteborg, mellan New York och Göteborg.

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Att där finnes en gräns beträffande behovet av utsträckning i planet för postala lokaler är påtagligt, då postverket självt exempelvis för planläggning av posthuset i Linköping ansett, att man där utan olägenhet kan, i stället för att förlägga lokalerna i ett plan, gå på höjden. Frågan är sålunda, om denna gräns är uppnådd i Göteborg, när den icke uppnåtts i Linköping. Därom vågar jag givetvis, såsom icke varande postman, icke uttala mig, men jag tror, att man nog skulle kunna nöja sig med något mindre pretentioner än här ifrågasatts. Jag skulle beträffande jämförelsen med Strassburg vilja uttala någon tvekan, huruvida posthus i Strassburg, om det skulle byggas under nu rådande konjunkturer och förhållanden, komme att uppföras efter de dimensioner, som under helt andra konjunkturer gävos.

Emellertid är det icke från min sida något skäl mot förslaget, att de postala lokalerna bliva så vidlyftiga. Det må vara hänt, att här kanske ifrågasättes mer än vad kräves, ur postal synpunkt är det givetvis en fördel, och sålunda kan man finna sig däri. Men utöver detta mycket stora krav har man tänkt sig att uti detta hus inrymma lokaler för att uthyras i en utsträckning, som är något hittills beträffande statens byggnader fullständigt okänt. Det är ju icke någon ny princip, att man i statens byggnader till en början uthyr sådana lokaler, som man längre fram anser kunna bli för statens eget behov i ett eller annat avseende erforderliga, men att man uppför en ny byggnad för statsverkets räkning, i vilken man inrymmer lokaler, avsedda att uthyras, till ungefär hälften av hela byggnadens utrymme, det är att slå in på en alldeles ny princip. Med Kungl. Maj:ts förslag är det avsett, att omkring 200 rum här skulle komma att uthyras. Herr Rydén tyckte anse, att uthyrning av dessa rum skulle kunna ske för att tillgodose de behov, som för postverket, för järnvägen och för landsstaten äro ifrågasatta. Generalpostdirektören, som icke haft anledning taga till för litet, har emellertid efter noggrann prövning av frågan förklarat att, såvitt han kan bedöma och med hänsyn till att även postanvisningsrörelsen på England och Amerika, transitotrafiken etc. flyttas till Göteborg, vad som under en överskådlig framtid kommer att förläggas till posthuset där, det kan dock icke för postens egen räkning kräva mer än ytterligare 41 rum av de 200, som skulle uthyras. Järnvägsstyrelsen har på förfrågan, i vilken antytts 24 rum, förklarat, att järnvägsstyrelsen icke nu kan säga, hur många rum som för järnvägens behov skulle kunna krävas, men 24 förefölle för mycket. Dessutom ber jag att få påpeka, att de rum, som skulle tagas i anspråk av järnvägen,

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

endast komme att fylla ett tillfälligt behov, ty i och med det-samma den nya bangårdsbyggnaden i Göteborg kommer till stånd, lär icke järnvägsstyrelsen vidare ordna sig för att hyra rum i detta posthus, som kommer att ligga långt ifrån den nya bangården. Slutligen har för lantmäterikontoret beräknats ett tiotal rum. Om jag från de till uthyrning avsedda 200 rummen alltså avdrager för postverket under en överskådlig framtid beräknade högsta behov, 41 rum, och ytterligare ett trettiotal för järnvägen och lantmäterikontoret, återstå icke mindre än 129 rum, avsedda att uthyras, därest byggnaden helt utnyttjas, även med tredje våningen.

Man måste då fråga sig: kan det vara lämpligt, att staten bygger i huvudsak för att hyra ut lägenheter? Man har en säker om också liten vinst, så ungefär föllo sig herr Rydén's ord. Ja, säker är vinsten icke. Det nya posthuset i Göteborg kommer ingalunda att förläggas i affärscentrum. Det kommer att ligga långt ifrån hamnen, långt ifrån de egentliga affärsdelarna i staden. För närvarande ligger posthuset nära intill järnvägsstationen, men när den nya bangården kommer till stånd, kommer det att ligga på långt avstånd från densamma. Jag är icke så säker på att behovet av lokaler av denna beskaffenhet i en sådan del av Göteborg är så stort, att man med full visshet kan räkna på möjligheten att i den delen av staden hyra ut 129 rum. Men dessutom är vinsten sannerligen icke mycket att tala om. Denna vinst är beräknad lämna ungefär 7 procent på det för lokalerna nedlagda kapitalet. Staten upplånar för närvarande sina penningar efter en kostnad av något över fem procent, och det är givetvis min förhoppning, att vi icke skola behöva höja räntan, men någon visshet i det avseendet har man sannerligen icke. Kan det då verkligen i en tid, då i alla fall lättheten att upplåna penningar icke är stor, vara klokt att för en hyresvinst, som skulle ligga i skillnaden mellan 7 procent och något över 5 procent, staten ger sig in på att uppföra lokaler uteslutande för uthyrning? Det är en alldeles ny princip, på vilken man här skulle slå in, en princip som jag för min del icke kan vara med om, allra minst i sådana tider som de närvarande.

Statsutskottet har också i sitt betänkande anfört en liten passus om att här skulle inrymmas lokaler för länsstyrelsen i Göteborg. Det har antytts av en föregående talare, att dessa lokaler skulle inrymmas i posthusets tredje våning. För min del är jag övertygad om, att så som denna tredje våning på dessa ritningar är arrangerad, länsstyrelsen aldrig kommer dit. Jag är också övertygad om att på många håll det råder en ganska stor tvekan om lämpligheten av att förlägga länsstyrelsen i en stad av Göteborgs här i debatten erkända stora dimensioner i posthusets tredje våning, men därom skall jag icke uttala mig. Jag skall endast, då vi ha äran att här se herr statsrådet och chefen för civildepartementet, tillåta mig att framställa ett spörsmål: skulle verkligen herr statsrådet anse lämpligt att i ett post-

hus, uppfört efter det nu uppgjorda förslaget, förlägga länsstyrelsen i Göteborg i tredje våningen, eller om jag skall modifiera mig och säga i andra våningen, är det över huvud taget lämpligt att i andra eller tredje våningen inrymma länsstyrelsen i Göteborg? Jag tror, att om man verkligen vill gå på den linje, som antytts i statsutskottets motivering, att i detta posthus skola inrymmas lokaler för statliga ändamål i många andra hänseenden än rent postala, så måste dessa ritningar göras om, då måste den uppgift, som förelägges arkitekten, bli en helt annan än den uppgift, som han nu haft. Det kan icke vara lämpligt att bygga lokaler, avsedda att uthyras till affärskontor och delvis till pensionat, och förutsätta att dessa lokaler skola kunna lämpa sig för vilket ämbetsverk som helst, eventuellt länsstyrelsen. Som detta förslag för närvarande föreligger, ter det sig för mig icke huvudsakligen som ett centralposthus i Göteborg, utan det ter sig som en hyreskasärn, i vilken man även velat inrymma lokaler för centralpostkontoret i Göteborg.

Innan jag slutar, vill jag tillåta mig påpeka, att det utöver dessa principiella och ekonomiska skäl ytterligare finnes ett skäl, som åtminstone borde vara tilltalande för de statsutskottets ledamöter, som hålla på konsekvens i statsutskottets uttalanden. Uti statsutskottets betänkande nr 22 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifter för kapitalökning vid statens järnvägar uttalar statsutskottet i fråga om det betydande överskridandet av anslaget för utförande av järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås på sidan 6 i fråga om därvid föreliggande felkalkyler följande: »Med anledning av vad som i förevarande fall inträffat får utskottet kraftigt betona nödvändigheten av att de kostnadsberäkningar, som läggas till grund för anslagsäskanden, äro utförda på sådant sätt, att de verkligen kunna betraktas såsom tillförlitliga.» Och något längre ned uttalas vidare, att utskottet vill »framhålla vikten av att före påbörjandet av arbeten, för vilka anslag av riksdagen beviljats, kostnadsberäkningarna ägnas nödig överarbetning». Detta ett enhälligt statsutskotts uttalande har enhälligt godkänts av riksdagens bägge kamrar. Nu föreligger här ett förslag, som rör sig om högst betydande belopps användande, och om vilket departementschefen har anfört följande, såsom framgår av nu föreliggande utskottsbetänkande, sid. 2: »Departementschefen har emellertid, lika med generalpoststyrelsen, ansett det olämpligt att under nuvarande förhållanden söka fixera den slutliga kostnadssiffran, helst som den i allt fall måste bli tämligen approximativ.» Hur ställer sig detta uttalande, mina herrar, i förhållande till det av statsutskottet bestämt uttalade kravet på tillförlitliga kostnadsberäkningar och kostnadsberäkningar, som före påbörjandet av ett arbete borde ägnas nödig överarbetning? Här föreligger varken det ena eller det andra.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka avslag på statsut-

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.

skottets hemställan och bifall till den av herr Jönsson m. fl. avgivna reservationen.

(Forts.)

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w :
Herr talman, mina herrar! De skäl, som tala för bifall till Kungl. Maj:ts framställning, ha redan utförligt utvecklats av tvenne talare. Jag skall emellertid tillåta mig att ytterligare något understryka de synpunkter, som av dem framhållits, och kanske även tillägga ett par andra.

För min del måste jag säga, att det är en tvingande nödvändighet att vid denna riksdag komma till ett beslut om uppförande av ett nytt centralposthus i Göteborg. Förhållandena där nere äro nu så olidliga, att jag icke tror, att kammaren, om den verkligen hade en detaljerad kännedom om förhållandena, skulle taga på sitt ansvar att avslå det föreliggande förslaget. Jag skall be att något detaljerat få nämna, huru förhållandena gestalta sig.

Detta posthus är gammalt, det byggdes i början av 1870-talet. Det har sedan lappats på då och då, och år 1898 gjordes en tillbyggnad på en invid liggande tomt, som jämväl tillhörde staten. Sedan denna tid är varje kvadratcentimeter av tomtutrymmet utnyttjat och varje kvadratcentimeter av lokalerna till det yttersta tagen i anspråk för den egentliga posttjänsten. Det har länge klagats över det bristande utrymmet; man måste också finna uppenbart, att klagomålen äro berättigade, när man ser de siffror, som generalpoststyrelsen åberopat rörande posttrafikens tillväxt. Under ett tiotal år har sålunda poströrelsen, om man tar i betraktande samtliga försändelser, vuxit med icke mindre än 80 %. Om man tänker på de mest skrymmande försändelserna, som behöva det största lokalutrymmet, nämligen korsband och paket, har ökningen uppgått till mellan 300 och 400 %. Detta oaktat har sedan snart tio år tillbaka icke något utrymme ytterligare kunnat vinnas inom de nuvarande lokalerna.

Jag ber vidare få nämna, att det är av synnerligen stor vikt att man nu går till ett beslut i frågan, även med hänsyn till det förslag, som föreligger om att draga en del av den utländska posttrafiken över Göteborg, ett förslag, vid vilket, efter vad jag tror, denna kammare och även en stor del av svenska folket fäster stora förhoppningar. Jag tänker då närmast på Amerikatrafiken. Den går nu med ett främmande lands båtär över Köpenhamn till Malmö. Men nu ha vi fått en svensk Amerikalinjee, och vi hoppas alla, att den småningom skall ytterligare utvecklas. Med denna utveckling hoppas man kunna leda den högst betydande pakettrafiken över Göteborg i stället för över ett främmande land och Malmö. Herrarne känna kanske också till, att de av kriget föranledda förhållandena gjort, att en stor del av den utländska posttrafiken från Europa, särskilt från England, nu gått över Göteborg i stället för över kontinenten. Det är att hoppas, att man genom lämpliga anordningar skall kunna åstadkomma, att detta förhållande fortvarar även efter krigets slut. Tror man

härpå, bör man inrätta sig för att taga emot denna ökade trafik, när den väl kommer, ty i annat fall måste man måhända skjuta den ifrån sig.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Det är en annan omständighet, även den av mera ekonomisk beskaffenhet, som gör det angeläget att snart komma till ett avgörande. De nuvarande lokalerna i posthuset äro synnerligen olyckligt disponerade. Paketavdelningen och postavdelningen ligga i olika våningar. Avdelningarna för avgående brevpost och ankommande brevpost, som borde mycket intimt korrespondera med varandra, äro för närvarande skilda genom en stor vestibul. Detta gör, att det är mycket svårt att anordna arbetet på ett praktiskt sätt och att utöva den nödiga kontrollen och på rationellt sätt tillgodogöra sig arbetskrafterna. Denna sista omständighet är av icke ringa vikt. Generalpoststyrelsen förklarar, att med lämpligt utnyttjande av arbetskrafterna, vilket å andra sidan betingar en lämplig disposition av arbetslokaler, kan man åstadkomma en högst betydande årlig besparing i driftkostnaderna.

För allmänhetens vidkommande äro givetvis dessa lokaler ytterst bedrövliga, men för postpersonalen är ändå sämre ställt. Lokaler äro nämligen i hög grad osunda och olämpliga, och de karakteriseras såsom rent av olidliga som arbetsrum. Gång på gång hör man klagomål från personalens sida, och man kan icke säga, att dessa klagomål äro obefogade. Jag har i detta avseende hört drastiska skildringar om följderna av uppehållet i de ohygieniska lokalerna, men jag skall ej här ingå på dessa detaljer. Det är ej heller möjligt att inom de nuvarande lokalerna träffa någon förändrad anordning, som skulle kunna förebygga dessa missförhållanden. Sådant är omöjligt på grund av utrymmesskäl, och dessutom vore det givetvis oekonomiskt att lappa på det gamla klädet. Även med hänsyn till personalens och allmänhetens berättigade intressen är det därför ytterst angeläget att snart komma till ett beslut. För min del tror jag, att, om herrar reservanter och de, som slutit sig till dem, hade haft tillfälle att i likhet med mig kasta en om också endast flyktig blick på det nuvarande huvudpostkontoret i Göteborg, så skulle de säkerligen låtit sina betänkligheter fara.

Riksdagen har också själv erkänt behovet av en snar ombyggnad av dessa lokaler. Jag ber att få erinra om, att förslaget därom framlades vid 1914 års sommarriksdag, och att riksdagen i sin skrivelse då yttrade följande: »Av den förebragta utredningen synes otvivelaktigt framgå, att lokalerna för huvudpostkontoret i Göteborg äro otillräckliga och kräva en avsevärd tillökning. Att härför erfordras en helt ny byggnad synes även vara till fullo ådagalagt.» Sedan dess ha två år gått, posttrafiken har ytterligare betydligt ökat och därmed förhållandena än mer försämrats. Generalpoststyrelsen säger också, att den icke anser sig kunna taga på sitt ansvar ett förnyat uppskov; och det har icke heller jag kunnat.

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Jag vill vidare påpeka, att tomten redan är köpt. Vi ha betalat den största delen av köpeskillingen, och den 1 januari 1917 skall slutlikviden ske. Tomten kostar omkring 711,000 kronor. Det synes mig tämligen oekonomiskt att köpa en så dyrbar och väl belägen tomt, som denna är, och sedan lämna den obebyggd. De gamla byggnader, som nu finnas på tomten, lämna mycket dålig avkastning. Här blir sålunda en årlig ränteförlust.

Det tyckes ju även erkännas från alla håll, att behovet av nybyggnad är verkligt trängande, och den siste ärade talaren underströk även detta. Han riktade sig emellertid egentligen mot byggnadens planläggning, som han fann mindre lämplig sådan den av generalpoststyrelsen och Kungl. Maj:t föreslagits. Han syntes befara, att lokalerna skulle bli *alltför* bekväma ur postal synpunkt och särskilt för en så, enligt hans mening jämförelsevis obetydlig stad som Göteborg. Först och främst ber jag få erinra om, att det är fråga om rikets andra stad, en högst betydande stad i kommersiellt och industriellt avseende och — vad som här är kanske ännu viktigare — en stor knutpunkt för våra kommunikationer, både de inrikes och de som leda till utlandet. Skall man nu bygga ett nytt posthus i rikets andra stad, kanske dess största köpstad, bör man — det är min mening — se till, att den planlägges på det mest praktiska och även ekonomiska sätt. Den siste ärade talaren kunde heller icke säga annat, än att planläggningen är ur postal synpunkt synnerligen tillfredsställande, men han tyckte, att den är *för* tillfredsställande, och därför kunde han icke vara med om förslaget. För min del kan jag icke följa denna tankegång.

Herr Ekman övergick sedermera till en annan ståndpunkt: han menade, att byggnaden är tilltagen för stor, att det hela är anlagt för uthyrning. Han förklarade — därvid delvis stödjande sig på generalpoststyrelsens uttalande — att en stor del av lokalerna icke ens i överskådlig framtid kunde komma till användning för statens behov utan måste uthyras. Jag vågar verkligen icke i likhet med generalpoststyrelsen och den ärade talaren uttala en dylik profetia. De tidigare erfarenheterna om statens byggnadsverksamhet, icke minst ifråga om posthus, peka hän i helt annan riktning. Jag vill erinra om centralposthuset i Stockholm, som, om jag ej missminner mig, kostade, över 2 miljoner kronor. Det blev, mina herrar, färdigt år 1903. För två år sedan fick man gå till en betydande utvidgning, till en kostnad av omkring 1 miljon kronor. Man hade dock varit så pass försiktig, att man från början skaffat sig en bredvidliggande tomt. Centralposthuset i Malmö, som man tyckte togs till med enorma dimensioner — där hade man just följt den av den siste talaren anvisade vägen och byggt på höjden — är nu för litet; riksdagen får bereda sig på inom kort få sig förelagt förslag om ytterligare tillbyggnad. Detta beror kanske delvis på en oekono-

misk och olämplig planläggning av själva byggnaden med hänsyn till de postala behoven.

Men för att nu återvända till Göteborgs posthus, så vill jag nämna, att det numera från statens järnvägars sida direkt förklarats, att man är beredd att redan nu hyra åtminstone femton rum, kanske tjugufyra rum — det kunde man dock icke svara för — så snart byggnaden är färdig.

Om man tänker sig, att Amerikaposten och måhända även Englandsposten för framtiden kommer att gå över Göteborg, och om man vidare tänker sig, att jämväl den utrikes postanvisningsrörelsen överflyttas dit, så behöves åtskilligt större utrymme än det som generalpoststyrelsen i sin framställning räknat med för postverkets behov. En ganska stor del av våningen en trappa upp kan således komma att tagas i anspråk dels av statens järnvägar, dels för postens eget behov. Jag tror icke, att det till uthyrning skulle behöva återstå — jag kan icke säga precis, men jag tänker mig — omkring ett trettiotal rum i våningen en trappa upp. I tredje våningen finnes för närvarande, efter vad man vet, icke någon direkt hyresspekulant. Man har pekat på lantmäterikontoret, som behöver nya lokaler, och det skall givetvis undersökas, om icke detta lämpligen kunde förläggas dit. Vad beträffar landsstaten gjorde den siste ärade talaren en direkt interpellation till mig i detta avseende, men jag nödgas säga, att jag icke är beredd att direkt svara på den frågan. Jag hyser dock betänkligheter emot att landsstaten skulle förläggas tre trappor upp i ett posthus, så mycket kan jag säga. Emellertid kommer, såsom nämnt, våningen en trappa upp med all sannolikhet att till övervägande del tagas i anspråk för postens, statens järnvägars och möjligen lantmäterikontorets räkning. Då återstår till uthyrning endast den tredje våningen plus, kanske, en liten del av våningen en trappa upp. För min del måste jag säga, att det är väl, att man har dessa reserverade utrymmen ty, även om man i dag än så profetiskt förklarar att dessa utrymmen icke behövas på hundra år, så visar dock erfarenheten, att man i de flesta fall i liknande profetior tagit bestämt fel; man har ofta snart nog fått verkställa utbyggningar, som kostat mycket mer än om man från början tagit till någorlunda stort.

Jag skall nu be att få yttra mig något om byggnadskostnaderna. Här har sagts, att det icke föreligger någon fullständig kostnadsberäkning. Jag tror icke detta påstående är riktigt. Här *finnas* detaljerade kalkyler. Till en början uppgjordes kalkyler, som stannade på något över 2,260,000 kr. i byggnadskostnader. Detta belopp fann generalpoststyrelsen vara väl högt, och man såg till, om icke vissa förändringar och förenklingar skulle kunna vidtagas för att få ned kostnaderna. Arkitekten Torulf i Göteborg, som uppgjort ritningarna, vidtog också en del förändringar och gjorde upp nytt detaljerat kostnadsförslag, som stannade vid 2,400,000 kronor.

När nu förslaget ånyo skulle komma fram, gjordes en detal-

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

jerad revidering av detta kostnadsförslag så sent som i september 1915. Man kom då, på grund av den inträffade stegringen av priserna å byggnadsmaterialier, upp till ett belopp av 2,900,000 kronor. Å andra sidan är det klart, att man nu i mars 1916, då ytterligare prisförändringar å en del materialier ägt rum, icke kan våga påstå att beloppet 2,900,000 kronor icke skulle komma att överskridas.

Jag har emellertid anmodat arkitekten Torulf att med hänsyn till dagsförhållandena på nytt överse de uppgjorda kalkylerna, och jag har i dag fått mottaga brev från honom i anledning därav. Han meddelar till en början det kända förhållandet, att en stegring av priserna å byggnadsmaterialier i allmänhet ägt rum sedan sista kostnadsförslaget upprättades, och att en sänkning torde ha inträtt endast för arbeten av granit. Jag ber att få påpeka, att sådana granitarbeten ingå med en summa av ungefär 200,000 kronor i förslaget. De i Göteborg för tillfället gällande priserna å tegel anser Torulf komma att sjunka, så snart sjöfarten å Vänerne och kanalen åter kan upptagas. Beträffande priserna å trävaror och snickerier anser han, att de böra komma att sjunka, så snart den under den gångna vintern avverkade skogen hunnit försågas och släppas ut i marknaden. Erforderligt påttimmer skall uttagas i statens skogar. Denna post representerar en ganska betydande kostnad, enär det gäller icke mindre än 9,000 timmer, men det betyder ju här icke så mycket, då det endast är fråga om att flytta över en summa ur den ena statskassan i den andra. Att nu revidera kostnadsförslaget enligt gällande dagspriser å tegel och trä anser arkitekten skulle bliva missvisande; det skulle bliva för högt, alldenstund nya och lägre priser antagligen inträda så snart sjöfarten börjar.

»Den prisförhöjning å järn, cement, glas, metaller m. m., som hittills skett, torde — säger vidare arkitekten — med den rymlighet kostnadsberäkningen medger samt med den besparing, som beräknas uppstå vid granitarbetet, kunna täckas utan att någon större del av den för oförutsedda utgifter beräknade summan behöver tillgripas.» Jag ber för egen del få meddela, att i kostnadsberäkningarna ingår en post för oförutsedda utgifter på icke mindre än 260,000 kronor, däri inbegripet även kontroll- och arkitektsarvoden.

Arkitekten Torulf skriver till slut: »Förhållandena inom byggnadsfacket kunna ju givetvis vid tiden för en blivande entreprenad för posthusbyggnaden vara förändrade på ett sätt, som ej nu kan förutses, men under här ovan angivna betingelser, och med de modifikationer uti byggnadens konstruktion, som förhållandena medgiva, anser jag, att även med nu gällande priser det tilltänkta posthuset *skall kunna uppföras* för den beräknade kostnadssumman av 2,900,000 kronor.»

Den siste ärade talaren anförde ett yttrande av statsutskottet. Jag kan så mycket mer instämma däri, som detta stats-

utskottets yttrande endast innebar ett understrykande av en mening, som jag tillåtit mig uttala till statsrådsprotokollet i det av talaren berörda ärendet. När riksdagen väl beviljat ett anslag till ett visst arbete, bör givetvis, innan arbetet sättes i gång, förnyade detaljerade kalkyler företagas, så att man kan bedöma, huruvida det beräknade beloppet förslår till det ifrågasatta byggnadsföretaget. Det är innebörden av statsutskottets ifrågavarande uttalande. Men ett beslut att nu bevilja anslag till centralposthus i Göteborg skulle uppenbarligen icke strida häremot. Om riksdagen i dag skulle bevilja anslaget till posthuset, så hindrar det ju icke — tvärtom anser jag det vara alldeles nödvändigt —, att en detaljerad kalkyl uppgöres ånyo, tilläventyrs genom infordrande av entreprenadanbud, och förelägges riksdagen i januari 1917. Vad som är angeläget är, att man omedelbart får börja grundläggningsarbetet, vilket är av en betydande omfattning. Som herrarna veta, äro grundförhållandena i Göteborg i allmänhet mycket dåliga. Man får bygga hela denna stora byggnad på pålar, något som tager en ganska rundlig tid, och det skulle föranleda ett beklagligt uppskov, om man ej kunde få börja denna pålbyggnad redan i år. Hur man än bygger huset, måste pålgrunden läggas ungefär så som förslaget avser. Man kan för övrigt icke tänka sig annat än att man skall utnyttja hela detta dyrbara tomtområde. Även i det förslag, som här tidigare varit tal om, nämligen att stryka den tredje våningen, varigenom man beräknar vinna en besparing av 300,000 kronor — enligt min mening blir detta dock ingen besparing — har man icke förutsatt någon annan grund. Om riksdagen nu bifaller utskottets hemställan, kan man omedelbart börja med dessa grundläggningsarbeten, och riksdagen kan i januari nästa år få veta, vad byggnaden verkligen kommer att gå till.

Den förste ärade talaren hade betänkligheter i ett annat avseende. Han ansåg det vara olämpligt att i nuvarande tid börja ett så stort byggnadsföretag som det nu ifrågavarande. Jag förstår och uppskattar mycket väl den tvekan, som kom till uttryck i hans anförande. Men å andra sidan kan man med stora skäl göra gällande en motsatt mening i detta avseende, något som också framhållits av ett par talare. Det synes sålunda kunna ifrågasättas, om icke under tider sådana som dessa, då byggnadsverksamheten stagnerar och den enskilde har ytterst svårt att på grund av krisförhållandena sätta i gång nya företag, staten bör vara den, som går före i detta avseende. Jag har skaffat mig några upplysningar om förhållandena särskilt inom byggnadsfacket, bland annat i Göteborg. Det framgår av dem — vilket ju för övrigt är ett känt faktum — att byggnadsverksamheten under hela krisen varit ytterst inskränkt. Följden har blivit en utbredd arbetslöshet bland byggnadsarbetarna särskilt under lågsäsongen på vintern. Den understödsverksamhet, som under denna vinter varit arrangerad, har just varit föranledd av

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

förhållandena inom byggnadsfacket, och Göteborg intar icke någon undantagsställning i detta avseende. År 1915 byggdes lägenheter till ett antal, som var omkring 100 mindre än föregående år, och ledighetsprocenten för outhyrda bostäder stannade i det närmaste vid noll. Stadsfullmäktige i Göteborg ha också i dagarna beslutat ingå till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder ägnade att bereda byggnadsverksamheten i rikets städer och därmed jämförliga orter tillräcklig tillgång på byggnadsmaterialier till skäliga priser. Det synes mig icke vara klokt, att riksdagen vidtager en åtgärd, som skulle föra med sig ytterligare arbetslöshet inom byggnadsfacket. Staten och de större kommunerna böra tvärtom i detta fall gå före och om möjligt bereda byggnadsarbetarna sysselsättning. Det är icke tilltalande att nödgas hänvisa dessa yrkeskunniga arbetare till vanligt grovarbete eller till hamnarbete, som nu i stor utsträckning får äga rum i Göteborg, där ständigt anmälningar av arbetslösa byggnadsarbetare göras till arbetsförmedlingen.

På de skäl jag nu anfört och framför allt då jag anser, att förhållandena inom det nuvarande postkontoret i Göteborg äro rent av olidliga, skulle jag för min del anse det vara synnerligen klokt, om denna kammare följde statsutskottets majoritet.

Herr vice talmannen, som under sistnämnda anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Lithander, som yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Ekman's anförande för att bemöta ett par saker där. Sedan dess ha vi av herr statsrådet och chefen för civildepartementet hört de vägande skäl, som föranlett regeringen till detta förslag, och det har även dessförinnan anförts åtskilligt av det, som jag hade för avsikt att i detta sammanhang framhålla. Jag vill emellertid till herr Ekman säga, att när herr Ekman erkänner, att Kungl. Maj:ts och generalpoststyrelsens förslag är det ur postal synpunkt bästa möjliga som kan åstadkommas, kunna vi då ha något rimligt skäl att icke nu under dessa tider, då vi stå inför en utveckling på alla områden, även här giva de hjälpmedel, som ligga i att man i rikets andra stad har en postal anordning, som icke bara fyller det behov som för närvarande finnes, utan som står beredd att taga upp den ökade trafik, som utvecklingen alldeles säkert kommer att föra med sig? Det är ju så att där knyts samman nu den ena transoceaniska linjen efter den andra, och vi ha ju sett glädjande bevis på hur trafiken i alla avseenden har ökats. Vi ha hört, hur den europeiska posttrafiken i många fall söker sig vägar över Sverige. Vi böra väl då ordna det för oss, så att vi i ett tidigt skede kunna möta den saken.

Herr Ekman nämnde, att detta nya posthus icke skulle bli så centralt beläget. Jag vill tvärtom göra gällande, att det får ett i hög grad centralt läge, och alldeles särskilt när man en gång anlagt den nya centralbangården.

Under ett anförande nyss omnämndes utvecklingen inom Göteborgs samhälle. Jag vill i detta avseende säga, att postalt hör även en sådan ort som Örgryte med sina 20,000 invånare till Göteborg. Där är alltså en ökad arbetsuppgift utöver den, som angavs i detta anförande.

Det har ju redan berörts men jag vill i alla fall understryka, att man hör så ofta anföras skäl, som tala för att i tider av arbetsbrist och under svåra tider skall det allmänna träda hjälpande in genom ått åtminstone icke uppskjuta arbeten som redan äro beslutade. Man yrkar ju, med avseende på vägar och annat, därpå att de redan beslutade arbetena skola tagas upp genast för att bereda hjälp, som behövs nu mera än framdeles. Det är ju skäl, som tala starkt till denna kammare för att icke skjuta på denna fråga. Tomten är köpt och skall bebyggas. Det kostar räntor att ha den obebyggd för varje år som går. Behovet ur postal synpunkt är tydligt och klart framhållet. Då är det väl alla skäl, även ur den synpunkten, att icke skjuta på saken. Jag är fullkomligt övertygad om, att om kammarens ledamöter hade haft tillfälle att se dessa lokaler och erfara hur litet tidsenliga de äro, så skulle här icke en enda röst avgivas för uppskov.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts d. v. s. till utskottets förslag.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Kabbarp: Som herrarna kanske observerat, har också jag råkat komma med bland reservanterna. Att så skett har delvis berott på de ekonomiska betänkligheter, som redan uttalats från ett par håll, men endast i ringare grad. Ävenledes har jag funnit, att denna fråga icke blivit beredd från Kungl. Maj:ts sida, såsom den borde ha blivit beredd och kunde ha blivit beredd, när man nu redan haft två år på sig. Då riksdagen så ofta och så starkt betonat sin önskan om planmässighet och förutseende i statens byggnadsverksamhet, borde denna byggnadsaffär ha beräknats icke blott ur postal synpunkt utan även ur synpunkten av övriga statsmyndigheters behov av lokalutrymme i Göteborg.

Det är emellertid en helt annan sak, som i främsta rummet varit bestämmande för mig, en synpunkt, för vilken jag hoppas att kammarens ledamöter numera äro något känsliga. Och det är, att den byggnad, som Kungl. Maj:t föreslår och som vi här se uppritad på den nedersta planschen där på väggen, är i mitt och mångas tycke så himmelsskriande — herr talman, tillåt mig tala ren skånska — så himmelsskriande rälilig, så att jag icke vill bidra till att sätta en sådan fläck på den eljest så vackra staden vid Götaälv. En kännare på den arkitektoniska konstens område har sagt, att arkitektur är iugenting annat än konsten att slå hål på väggarna på det rätta sättet och på de rätta ställena. Men då man ser dessa fönsterrader, undrar man

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

med skäl, om den arkitekt, som här slagit hål på väggarna, har någon aning om den konsten. Jag bör dock rättvisligen tillägga en upplysning, som jag fick, strax innan jag begärde ordet, och som visar, att denne arkitekt dock icke tycks höra till de obildbara: det är samme arkitekt som senare ritat den byggnad, som vi se strax ovanför, och den är obestriddligen mycket vackrare än den förstnämnda.

Jag behöver väl icke säga kammaren, att det ingalunda är någon lyxbyggnad jag för min del begär. Tvärtom, det bör byggas så enkelt som möjligt, men man kan mycket väl bygga enkelt och på samma gång vackert. Jag riktar därför en liten maning till kammaren att genom ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition erinra höga vederbörande om att riksdagen numera icke vill bygga hur fult som helst. Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Ekman hade sitt anförande. Han sökte försvara den ståndpunkt, som han haft på avdelningen och som man haft litet var i början av frågans behandling, den ståndpunkten nämligen att man skulle söka bygga ett posthus, där postlokalerna skulle vara i två eller flera våningar i stället för i en våning. Det skäl som jag tillät mig anföra, att man i utländska storstäder byggde posthusen efter den senare typen, syntes honom icke ha så stor betydelse. Men det är dock den erfarenhet, som de postala myndigheterna gjort både i England, Amerika och Tyskland, och då den erfarenhet man gjort där sammanfaller med de erfarenheter våra svenska postala myndigheter gjort, så bör väl detta verifiera och vara ett säkert stöd för att de svenska erfarenheterna äro riktiga.

Ett skäl, som gjorde att herr Ekman tyckte, att man kunde ha två eller flere våningar, var, att posten i varje fall måste sändas upp med elevatorer. Jag medgiver, att det är riktigt, och det kan ju hända, att det går att rita en postbyggnad på det sättet, så att de postala driftsfordringarna kunna bli tillgodosedda. Men då tillkommer en annan synpunkt, som herr Ekman icke nämnde, men som jag tillät mig i förbigående påpeka i mitt förra anförande. Jag vill peka på den synpunkten ytterligare. Om man vill bygga posthuset i flera våningar, till vilka konsekvenser leder det? Här på skissen ha vi nu alla postlokalerna i en våning, men de två påbyggda våningarna, d. v. s. andra och tredje våningen, täcker icke hela den bebyggda ytan utan endast en mindre del efter ytterväggarna. Här ha vi ett stort område, som icke skall påbyggas utan vara fritt för att kunna få takljus till underliggande våning. Men hur skall man kunna lösa knuten att få belysning till de underliggande postlokalerna, om man skall bygga över dem med andra postlokaler? Jag tror, att herr Ekman blir bet på att klara den saken. Och det är en invändning, som överintendenten gjort och som synes mig vara avgörande, ty det går icke att bygga väldiga lokaler med 800 å 900 kvm. golvyta utan takljus. Ja, det går naturligtvis, men då måste det bli så högt till

taket, att det icke blir ekonomiskt ändå. Det är som ock överintendenten framhållit rent byggnadstekniskt sett omöjligt att bygga posthuset på detta sätt.

Jag ber även att få påpeka att byggnadskostnaderna icke bli så fasligt mycket mindre enligt detta förslag. Det blir endast 650,000 kronor, om samma golvyta skall erhållas, och det är icke större belopp, än att man genom att hyra ut lokalerna i den övra våningen kan få skäligen ränta på de pengarna.

Herr Ekman talade om att det skulle bli en hyreskasern och icke egentligen ett posthus. Ja, det kan ju se så ut. Om man bygger ett hus med 1,200 kvm. golvyta och 600 kvm. hyras ut, så kan det ju se ut, som om man byggde egentligen för uthyrning. Men då blir frågan: till vilka skola dessa lokaler då hyras ut? Om man tar detta i beaktande blir det icke precis så, som herr Ekman säger. När man läser Kungl. Maj:ts proposition, så får man den uppfattningen, som herr Ekman företräder, men vid noggrannare undersökning har det visat sig, att staten har användning för icke endast hälften av dessa 1.200 kvm. Jag måste emellertid giva herr Nilsson i Kabbarp rätt däri, att samarbetet mellan statsmyndigheterna vid denna byggnads planering icke varit tillfredsställande. När vi från statsutskottet frågade järnvägsstyrelsen, om de behöfde större lokalutrymme i Göteborg, så fingo vi det svaret, att de icke vetat om detta byggnadsförslag, men att de verkligen behöva flere lokaler där. Det hade varit bättre, om man samarbetat på förhand. Men i alla fall kan jag icke förstå, hur herr Ekman kunde få två hundra rum till uthyrning. Det kan inredas 203 rum, det är riktigt, men av dessa skola 36, som äro belägna på vinden, tills vidare icke inredas. Dessa 36 rum, som äro avsedda att möjligen i framtiden inredas i vindsvåningen uppe under taket, de kunna ju icke vara på tal nu. Så är det 29 rum, som posten förklarar sig behöva i en nära framtid, då det blir en dirigering av den utländska posten över Göteborg i stället för över Malmö. Dessa rum, skola hyras ut rent tillfälligt. Vidare har järnvägsstyrelsen som herr statsrådet meddelade förklarar sig behöva 15 rum och kanske mera. Om vi sålunda taga bort vad posten, järnvägsstyrelsen och eventuellt andra statsmyndigheter komma att behöva, så blir det icke mer än något över hundra rum att hyra ut till enskilda. Det förefaller mig sålunda icke vara så avskräckande. När man då kan peka på att man i allt fall får 7 % på utlagda pengar, och man icke alls vet, hur framtiden kommer att se sig beträffande statens behov av lokaler i västra Sverige, då kan man väl säga, att det är bättre taga det säkra före det osäkra, då är det väl bättre att redan nu förse sig med de lokaler, som man sedermera kanske får behov av, än att låta bli.

Nu har man även talat om, att landsstaten skulle kunna tänkas flytta till det nya posthuset, och jag kan ärligt bekänna, att det var jag som först väckte den frågan på tal i statsutskottet därför att jag från tiden för mitt statsrevisorskap har reda på, hur dåliga landsstatens nuvarande lokaler äro. Men statsutskottet har icke sagt, att så skall ske, utan endast att jämväl lokalerna för landsstaten

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

lära vara i behov av utvidgning. Därmed har man velat påpeka inför Kungl. Maj:t, att när man skulle tillse vilka lokaler statens myndigheter behöva i Göteborg utöver de som nu finnas, så skulle man taga också denna fråga om nya lokaler för landsstaten i betraktande vid den närmare bearbetningen av planerna för posthuset. Och mig förefaller det icke så omöjligt, som herr Ekman m. fl. sökt göra gällande, att få även landsstaten dit. Det får måhända ändras på så sätt, att postdirektören får flytta upp i tredje våningen. Överintendentsämbetet har gjort ett utkast till ombyggnad av landsstatshuset, och den ombyggnaden blir kanske billigare, än om man skulle använda dessa nya lokaler i posthuset. Men det är någonting som vi icke veta nu. Statsutskottet har emellertid velat påpeka inför Kungl. Maj:t, att det föreligger behov av ökade lokaler för landsstaten, och utskottet hoppas att Kungl. Maj:t skall taga vederbörlig hänsyn till detta påpekande vid slutligt fastställande av ritningarna till posthuset. Det var anledningen till att det kom in i utskottsutlåtandet.

Sedan har herr Nilsson i Kabbarp framhållit en alldeles ny synpunkt, som han även framförde i statsutskottet, nämligen att fasaden enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vara så avsevärt mycket fulare än enligt den skiss, statsutskottet på ett förberedande stadium av frågans behandling låtit utarbета. Ja, det är en sak som jag icke begriper mig på och som jag därför icke vill yttra mig om. Det är möjligt, att herr Nilsson i Kabbarp har rätt. Jag vill dock säga, att jag har hört uttalanden i motsatt riktning. Men om han har rätt, så förefaller det mig, att arkitekten som gjort den nya skissen och även ritningarna enligt Kungl. Maj:ts förslag borde kunna göra om fasaden till likhet med nämnda skiss. Det gäller ju egentligen anordningen med ingångarna och fönstrens storlek och form. Icke tror jag det är skäl för andra kammaren att avslå förslaget, därför att man tycker att det blir en vackrare fasad enligt den av statsutskottet anskaffade skissen.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av herr Nilssons i Kabbarp anförande. Han lämnade dess bättre bakom sig de där tråkiga postala, ekonomiska och praktiska synpunkterna och lyfte frågan upp till ett helt annat och högre plan, till estetikens blå och soliga rymder. Det skulle smärta mig i hög grad, om denna kammare misstänkte mig för att vilja lämna åsido dessa estetiska synpunkter. Men på samma gång vill jag säga, att det finnes väl icke något område, där begreppen äro så relativa, som när man rör sig inom skönhetsvärlden. Det finnes många, som uppskatta Kandinskys moderna konst, men jag tror icke, att hans beundrare i denna kammare äro synnerligen talrika.

Jag vill nämna, att det förslag, som underkastats en så omild kritik av herr Nilsson i Kabbarp, dock godkänts av en av

våra främsta kännare på arkitekturens område, herr överintendenten. Jag vill å andra sidan meddela, att en lekman nyss förklarade för mig, att det förslag, som herr Nilsson i Kabbarp syntes föredraga, mera skulle lämpa sig för en fäbodstuga uppe i Dalarne än för ett centralpostkontor nere i Göteborg.

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Herr Lübeck: Herr vice talman, mina herrar! Då jag inom avdelningen deltagit i behandlingen av frågan och därvid, som herr Olofsson i Digernäs upplyst, även kommit till den uppfattningen, att det mindre av de båda förslag, som finnas upphängda på väggen där borta, borde komma till utförande, så skall jag be att få yttra några ord.

Principiellt lär man väl kunna i detta fall vara ense därom, att för ett posthus i Göteborg icke borde förutsättas större utrymme, än man kunde tänka sig, att postverket i framtiden — låt vara också en ganska avlägsen framtid — kunde komma att behöva. Det hade från generalpoststyrelsen upplysts, att den avprutade våningen på det modifierade förslaget icke skulle behövas i framtiden, och det var säkerligen detta, som för avdelningens ledamöter var utslagsgivande, när de gingo att förorda det avprutade förslaget.

För att då komma in på den skönhetsfråga, som här berörts, så nödgas jag förklara, att jag trots de upplysningar, herr statsrådet nyss lämnade om den kritik som kommit det avprutade förslaget till del, för min del måste erkänna, att jag finner detta förslag avsevärt vackrare än det stora förslaget. Men som herr Nilsson i Kabbarp här påpekat kunna ju modifikationer lätt göras. Det kan ju hända, att ett lika skönt förslag kan göras med tillsättande av denna våning igen. Och om herr Nilsson i Kabbarp ville giva arkitekten del av det »räliga», som han funnit i det stora förslaget, så kan det ju hända, att arkitekten kan taga hänsyn därtill, så att det blir ett vackert förslag av detta.

Emellertid har det anförts först i statsutskottet och sedan här i dag, att statens byggnader alltid bli tilltagna för knappa och att det om 10 eller 15 år kunde visa sig, att det behov, som man i dag icke anser sig behöva tillgodose, vore synnerligen trängande. Detta skäl får man givetvis icke underskatta, men man är säkerligen alltför benägen att underskatta behovet av ökade utrymmen för dylika byggnader. Då det nu ligger på det sättet, att de lokaler, som skulle tillkomma genom den extra våningen, kunna uthyras, så att det blir en affär, som skulle avkasta 7 % — det är ju icke någon lysande men dock fullt tillfredsställande affär ur statens synpunkt — så kan jag icke finna, att detta förhållande bör på något sätt vara avgörande för frågans utgång i kammaren. Och jag tillåter mig vädja till de herrar, som varit med om att det föreligger ett trängande behov att få denna byggnad till stånd, att också förena sig om

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag, som ju ur ekonomisk synpunkt icke är så vittgående, jämfört med vad de själva varit med om.

Här har anförts en synpunkt, som jag ber att med några ord få beröra. Det har påpekats, att kostnaden i detta fall är så obestämd, att Kungl. Maj:t uttalat sig så synnerligen försiktigt och att kostnaderna endast approximativt beräknats. Och detta har sammanställts med ett uttalande som statsutskottet nyligen gjort, däri statsutskottet i överensstämmelse med Kungl. Maj:t givit en reprimand till en viss myndighet, för att den kommit med svaga kostnadsberäkningar. Jag ber emellertid få påpeka det förhållandet, att denna reprimand framför allt torde ha varit framkallad därav, att i de klandrade beräkningarna förekommo vad man kallar felkalkyler. Det är en sak. En annan sak är att uttrycka sig försiktigt, på grund av att vi för närvarande leva i tider, då prisstegringar kunna förekomma. Att Kungl. Maj:t uttalat sig försiktigt i denna kostnadsfråga, tror jag vi ha all anledning att hålla Kungl. Maj:t räkning för. Här är emellertid konstaterat, att byggnaden är för sitt ändamål synnerligen väl lämpad, och om vi då utgå ifrån att Kungl. Maj:t och generalpoststyrelsen hålla sin hand över att icke något slöseri vid byggnadens uppförande förekommer, då tror jag, att med de utredningar och siffror, som äro framlagda, riksdagen utan fara kan fatta sitt beslut i dag på grundvalen därav.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wiklund: Herr vice talman! Det föreliggande förslaget har ju nu så ingående behandlats i alla dess detaljer, att det icke kan vara av nöden att något längre åtminstone uppehålla sig därvid. Det må ändå tillåtas mig att säga, att den beräknade kostnaden för uppförande av postbyggnaden i Göteborg har synts mig vara icke blott, som utskottet säger, »högst betydande», utan rent av nära nog avskräckande. Åtminstone har det varit så fallet med mig och måhända även med en och annan i övrigt. Att nu kostnaderna stigit till ett så betydande belopp, beror i viss mån åtminstone på att posthuset fått större dimensioner, än vad som för en överskådlig framtid kan för postverket behövas. Man finner ju också av statsverkspropositionen liksom av vad här förut framhållits, att byggnaden nu skulle kräva en kostnad av icke mindre än något över 3,600,000 kronor, inberäknat även själva tomtens. Det är ju också givet, att just den omständigheten att huset fått så stora dimensioner, att det blir hundratal rum över, som postverket icke för en överskådlig framtid behöver, också inverkat på den höga kostnaden. Nu har det visserligen beräknats, att genom uthyrning av dessa överskottsrum skulle staten få en årlig inkomst av omkring 7 procent på det i den tredje våningen nedlagda kapitalet, men jag undrar, om det kan vara någon så synnerligen lysande affär för staten att inreda rum för att uthyra dem mot en årlig inkomst av 7 procent på kapitalet.

När frågan förelåg till behandling på avdelningen, gjordes en undersökning, huruvida man icke skulle kunna minska kostnaden något. Man tänkte först på att man möjligen skulle kunna utesluta den ena flygeln. Men detta visade sig omöjligt, emedan postverkets lokaler därigenom skulle väsentligt rubbas. Däremot föreföll det avdelningen, som om man skulle kunna utesluta den tredje våningen, då därigenom postverkets lokaler, icke på minsta sätt skulle rubbas. Även om man uteslöte den våningen, bleve det flera tio-tal rum över för postverkets framtida behov, vilka rum i första hand kunde uthyras. Man skulle ju också därigenom vinna en besparing i kostnaderna på något över 300,000 kronor. Det kom sålunda fram ett enigt förslag från avdelningen i det avseendet. Men när frågan kom till utskottet, visade det sig, att meningarna där voro delade. Somliga yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, en del yrkade bifall till avdelningens förslag, och vidare framställdes också ett rent avslagsyrkande. Slutligen återstod endast bifall till Kungl. Maj:ts förslag och det rena avslagsyrkandet.

Nu kan jag för min del icke gärna vara med om ett avslagsyrkande, därför att jag anser de postala förhållandena i Göteborg vara sådana, att det är högst behöfligt, att en ny postbyggnad där uppföres. Men jag vill också ogärna vara med om Kungl. Maj:ts förslag, emedan jag anser, att posthuset fått större dimensioner — och följaktligen drager större kostnader — än vad som för postverket för överskådlig framtid kan vara behöfligt. Under sådana förhållanden anser jag det vara det bästa, om ärendet nu kunde återremitteras till statsutskottet, då jag nämligen håller före, att det icke skulle vara alldeles omöjligt, att statsutskottet skulle kunna framkomma med ett förslag, varom alla här kunde enas; och skulle således frågan endast vinna härpå. Jag vill därför framställa det yrkandet, att ärendet måtte återremitteras till statsutskottet.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka återremiss.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt, att jag upptager tiden en smula till för att försvara min reservation. Jag har icke gjort något yrkande, och det kan därför synas underligt, att jag tager kammarens tid i anspråk, men jag är intresserad av att få uttala min ståndpunkt i denna fråga, då jag varit med om frågans behandling från början till slut.

Jag vill då först säga, att herr Rydén avfärdade det resultat, som jag omnämnde att fjärde avdelningen kommit till, ganska lättvindligt, efter vad jag kunde finna, då han bland annat sade, att fjärde avdelningen hade spekulerat på att kunna få bort den tredje våningen och få byggnadskostnaderna nedsatta

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

med 300,000 kronor. Detta är nog icke blott en spekulatio n utan enligt mitt förmenande fulla verkligheten. Det står nämligen i fjärde avdelningens förslag, att genom uteslutande av vänin gen ifråga posthusets arkitekt beräknat en minskning i kost naderna på 300,000 kronor. Det är från den arkitekt som upp gjort ritningarna till posthuset, som dessa beräkningar kommit. Jag tror, att man kan lita på dessa siffror lika bra som på de öv riga siffrorna.

När herr statsrådet var inne på kostnadsfrågan, så talade han bland annat om att det skulle kunna bli lägre priser på trä som åtgår till detta bygge. I det avseendet är jag emeller tid ganska skeptisk. Jag tror nämligen icke, att träprisen kom ma att falla under detta år. Herr statsrådet sade, att bara det timmer som nu är framforslat får försågas och komma ut till användning, så komma träpriserna att bliva lägre. Jag är av nästan motsatt mening. Icke får man räkna på lägre trä pris nu snart, men å andra sidan skall man icke tro, att om man skjuter på denna fråga ett år, man då skall komma till bättre förhållanden och kunna bygga posthuset i Göteborg billigare. Även om kriget skulle sluta om några månader, så hava vi nog dyra priser i alla fall, och arbetslönerna komma sannerligen icke att sjunka, så att jag kan icke vara med om att uppskjuta frå gan för att få ett billigare posthus. Men under frågans behand ling har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att här bör något göras. Man kan icke skjuta på frågan och låta de postala förhållandena i Göteborg fortfarande vara som de nu äro, utan här måste något göras.

Varför jag särskilt varit med om att pruta bort den tredje vå ningen, är mycket av det skäl som herr Nilsson i Kabbarp pekade på. Det är underligt att höra, att man skall kunna säga om den skiss som visas här, att ett hus byggt efter denna skiss ser ut som en fäbostuga i Dalarne. Jag är ingen estetiker, men det vill jag säga: träd fram de som äro estetiker här i kammaren och säg detta! Jag är visserligen, som sagt, icke estetiker, men det synes mig, att aldrig kan det tilltala skönhetssinnet att lägga på den här våningen med en hop gluggar här uppe. Det ser ut, som om den vore hitlagd efteråt och icke hörde huset till. Jag får verkligen säga, att om herrarna vilja anse den här övre fa saden passande för en fäbostuga i Dalarne, då få herrarna vara goda och komma med bättre skäl till försvar för fasaden här nere.

Jag tycker mig finna, att meningarna äro mycket delade. Den ene vill hit och den andre dit. För egen del är jag rädd för uppskov i frågan, när jag tänker på de postala förhållandena i Göteborg, men jag kan icke heller vara med om statsutskot tets förslag att helt och hållet lämna denna fråga i Kongl. Maj:ts hand och förlägga landsstaten och varjehanda andra in stitutioner i Göteborg i huset. Att det blott blir två våningar, tror jag icke är någon olägenhet alls. Vi hava i statsutskottet haft ritningar, som visa, hur man bygger posthus i andra länder,

och de flesta av dessa posthus hava blott haft en våning. Om vi nu taga två våningar, så tror jag, att det klarar sig bra.

När meningarna nu äro så skilda, vill jag göra ett yrkande och höra, hur omröstningen om detta kommer att taga sig ut. Jag ber att få göra det yrkande, som fjärde avdelningen först framställde, nämligen att riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag, att riksdagen för gäldande av återstoden av köpeskillingen, 711,304 kronor 31 öre, för det för postverkets räkning inköpta området om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote samt för påbörjande av uppförandet å sagda område av ett nytt centralposthus i nämnda stad för år 1917 anvisar ett anslag av 760,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav förskottsvis redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 150,000 kronor, och att vid bifall härtill tredje våningen i det av Kungl. Maj:t föreslagna posthuset måtte ur förslaget utgå.

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag står antecknad såsom reservant i denna fråga, och jag skall därför yttra några få ord till försvar för reservationen.

Då utskottet hade att behandla detta ärende, fingo de, som icke tillhörde den avdelning, som haft den förberedande behandlingen, denna avdelnings yttrande sig förelagt, och detta var ju helt annat än det, som utskottet nu tillstyrkt. Så vitt man kunde finna, stod avdelningen i sin helhet om det förslag, som den utdelade till statsutskottets ledamöter. Man fick av den, som nu här ivrigast talat för utskottets förslag höra, att han med samma iver kämpade för avdelningens förslag och påstod, att inom denna avdelning hade icke någon fråga blivit så omständligt och noggrant behandlad som denna, och därför skulle avdelningens förslag vara gott, såsom man också kanske bör erkänna, att det var. När nu denna avdelning och dess ivriga förespråkare med samma iver taga Kungl. Maj:ts förslag, är det naturligt, att detta är en styrka för reservanterna och tyder på, att de icke hava så orätt i sin mening, att denna fråga icke är tillräckligt utredd, för att man skulle kunna fatta sitt beslut, nämligen att tillstyrka byggnaden ifråga, enligt utskottets förslag.

Nu ligger visserligen i reservationen ett uppskov på ett år, men i sådana miljonbyggnadsfrågor får man väl icke klandra riksdagen, om den ställer sig betänksam och icke med sin röst bidrager till det första förslag, som förevisas. Det är först när man får se ritningarna och beskrivningarna på huset, det är först då man är i tillfälle att se de ändringar och förbättringar, som möjligen kunna åstadkommas, när själva utkastet är gjort. Förut har man icke något att vare sig kritisera, granska eller förbättra, och således tror jag, att själva huvudfrågan icke skulle förlora något på ett uppskov på ett år. Det är väl sant, att denna institution är trångbodd och att kanske de, som hava sina affärer där, icke få den betjäning, som de önska sig, men det kan väl icke hjälpas, om de få fortsätta ett år till på detta sätt och kanske få det bättre sedan, än vad de nu

Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)

skulle få, genom att man hastigt beslöte sig för det framlagda förslaget.

Nu säges det i motiveringen för utskottets förslag, att Kungl. Maj:t i alla fall skall komma att omarbete förslaget och se till, om icke åtskilliga institutioner skulle kunna inrymmas i de för postverket obehövligena lokalerna. Det skulle vara distriktsförvaltningen för statens järnvägar, lantmåterikontoret och till och med landsstaten. Det är möjligt, att dessa institutioner skulle få plats här, men hur ställer det sig, om utskottets förslag nu godkännes? Det är naturligt, att om poststyrelsen tittar på dessa ritningar, så är det icke sagt, att vederbörande hava den uppfattningen, att så många av dessa kunna inrymmas här, och då blir det nya ritningar, och man kan ändå icke sätta i gång arbetet tidigare, om man skall uppehålla tiden med sådana utredningar.

För övrigt är det klart, att såvida reservationen vinner riksdagens bifall, den stora huvudsakliga skillnaden blir den, att då förelägges detta ändringsförslag riksdagen nästa år, och riksdagen får se på detsamma och pröva, huruvida den är villig att godtaga det, i vad det avser den ena eller andra av dessa institutioner, som ändringsförslaget omfattar. Men antages icke reservationen, då bygges det, såsom vederbörande anse, att det bör byggas, utan att riksdagen blir vidare hörd i frågan. Det är den stora skillnaden.

Nu talas det om arbetsbristen, och att man skall skaffa arbete. Det tycks mig, att det icke bör väga något, huruvida detta miljonbygge sättes i gång nu eller ett annat år. Det lär icke vara så stora arbetarskaror, som få sitt bröd därifrån, ty det blir väl icke så stor summa över, sedan man fått betala resten på köpeskillingen för tomten.

Mig förefaller det, att saken skulle vinna betydligt på, att man godtog reservationen, och då jag undertecknat den, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Häruti instämde herr *Odqvist*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr O. Jonsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Olofsson i Digernäs under överläggningen gjorda yrkandet samt 4:o) bifall till yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. nytt
centralposthus
i Göteborg.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr O. Jonsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet följande reservationen.

Omröstningen utföll med 96 ja mot 73 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Den av utskottet i förevarande utlåtande gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 10.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flottans fartyg;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 98 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslaget till röntgenarbeten vid serafimerlasarettet;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till lönetursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av de biskoparna anslagna prebenden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till motverkande av förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket.

*Ang. åtgärder
mot förefintliga
missförhållanden
med avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 17, hade herr *Thyrén* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, på vad sätt åtgärder, i lagstiftningsväg eller annorledes, skulle kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Trana*, *Gezelius*, *Rogberg*, greve *Spens*, *Tisell*, *Pettersson* i Bjälbo och *Gustafsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hem-

Ang. åtgärder
mot förefintli-
ga missförhål-
landen med
avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.
(Forts.)

ställa, att riksdagen i anledning av herr Thyréns förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder, i lagstiftningsväg eller annorledes, skulle kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Pettersson i Bjälbo, som yttrade: Ja, herr talman, jag anser mig såsom reservant böra yttra några ord. Det är dock knappast lämpligt att riva upp någon längre debatt. Saken har ju förut varit så utdebatterad, att det, som nu möjligen kan komma att sägas, endast blir ett återupprepande av vad som förut blivit sagt.

För min egen del hade jag såsom reservant tillfälle att förra året framhålla min synpunkt i frågan — en synpunkt som jag naturligtvis fortfarande bibehåller. Jag framhöll såsom min åsikt att, om något skulle kunna åtgöras, gällde det i första hand ungdomen och dess fostran till större fysisk sundhet. Så ställer sig problemet för mig. Denna fostran har emellertid, såsom vi veta, två sidor. Den består dels i direkt påverkan på ungdomen och dels i att försöka skydda ungdomen mot dåliga inflytelser. Huruvida det sedan skall vara möjligt att på den vägen komma fram till avsevärda resultat utan att samtidigt hela den miljö, i vilken ungdomen växer upp, ändras, är en fråga, som jag icke törs svara vare sig ja eller nej på. En sådan fullständig miljöförändring förstå nog herrarna vara detsamma som en förändring av samhällets grundvalar, en förändring av hela dess struktur; och det måste naturligtvis vara en mycket långsam procedur — en procedur, som endast kan försiggå genom intensivt arbete särskilt på den vägen, att man söker införa sociala reformer, och genom socialt lagstiftningsarbete. Sålunda ställer sig saken för mig så här: Är det möjligt att fostra ungdomen till större fysisk och andlig kraft *i den miljö, som nu finnes?* En undersökning, sådan som motionären föreslagit, synes mig, i fall den någon gång kommer till stånd, böra inriktas på den frågan. Huruvida en sådan undersökning kan lämna något avsevärt större resultat, kan jag icke avgöra; men frågan är av den oändligt stora betydelse, att det ändå kan vara skäl att försöka, även om man vid det försöket icke kommer så långt som man möjligen tänkt sig. Från den synpunkten yrkade jag bifall till motionen förra året och jag tillåter mig, herr talman, att ur samma synpunkt yrka bifall till denna motion eller vilket är detsamma som bifall till reservationen nu i år.

Vidare anförde

Herr Lindqvist i Stockholm: Såsom den föregående talarren nämnde, har kammaren redan vid ett par föregående riksdagar

ingående diskuterat denna fråga, och det förefaller mig, som om kammaren i dag ingalunda kände sig något särskilt hågad att upptaga en ny debatt i ämnet. Det är därför, som jag skall inskränka mig till att på de skäl och grunder, som av utskottet anförts, yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herr *Persson* i Norrköping.

Herr *Magnusson* i Skövde: Jag skall be att endast i allra största korthet få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för ett inlägg, jag skulle vilja göra till föreliggande ärende. Jag tror icke, att man från något håll vill bestrida — och det kan väl heller icke bestridas — att det gått utför med det sedliga tillståndet här i landet under de senaste decennierna. Man har sagt, att då man vill avhjälpa sedliga missförhållanden gäller det att i första hand åstadkomma sociala reformer, vilka skulle utgöra ett väsentligt botemedel mot sedlig urartning. Jag vill icke bestrida detta; men om så är att sociala reformer skulle enbart vara verk samma därvidlag och med kännedom om att verkliga sociala förbättringar vunnits under senare åren, skulle detta ovillkorligen följts av förbättrade sedliga förhållanden. Så har dock icke varit fallet, som väl emellan kan konstatera.

Jag skall emellertid icke närmare ingå på detta, men vill i stället påpeka de oerhört stora frestelser till osedlighet, som möta icke minst ungdomen i närvarande tid dels genom tal och dels genom skrifter och bilder, som spridas i stor utsträckning, och vilka för ungdomens sedliga liv innebära en uppenbar fara. Jag hemställer, om icke envar fostrare här i landet har rätt att av samhället fordra sådan hjälp i sitt arbete, att samhället i någon mån söker skydda de unga ifrån att utsättas för dessa frestelser. Huru väl man än försöker att fostra de unga, huru väl man än försöker bringa dem moralisk styrka och kraft att kunna bestå mot de frestelser, som förr eller senare möta, kan det hända, att, genom samhällets uraktlåtenhet att i sin mån göra *sin plikt* för att undanröja dessa frestelser, dessa bli ungdomen för stora. Jag har därför för kammaren velat framhålla dessa synpunkter och verkligen på allvar framställa den frågan, huruvida icke vi, som äro fostrare, och litet var för övrigt inom landet, ha rätt att av samhället kräva hjälp i vårt arbete, och huruvida icke samhället bör ingripa mot dessa uppenbara frestelser till osedlighet, som få ohämmat fortgå, och som förekomma i så sorgligt stor utsträckning. Det är på denna grund, herr talman, som jag ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr *Welin*: Ehuru diskussionen i denna fråga lagts så, att den skulle bli så kort som möjligt, kan jag icke underlåta att i alla fall säga några ord. Utgångspunkten för det avslagsyrkande, vartill utskottet kommit, måste vara den, att om det

Ang. åtgärder mot förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket.
(Forts.)

Ang. åtgärder
mot förefin-
liga missförhål-
landen med
avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.

(Forts.)

också icke precis står så väl till, så står det i alla fall icke heller särskilt illa till. Emellertid är det alldeles uppenbart för envar, som vill se sig omkring i världen, att det står mycket illa till. Man behöver bara slå upp det föreliggande utskottsutlåtandet för att få se siffror, som tala om, hur verkligen bedröfligt det är ställt. Jag behöver icke återge dem, då var och en kan läsa dem.

Utskottet säger i sitt betänkande, att den moderna samhälls-utvecklingen är en orsak till det nuvarande dåliga tillståndet. Det är alldeles uppenbart, att så är fallet. Men är det på det sättet, gäller det också att i det reformarbete, som försiggår, se sig noga före, så att man icke beträder sådana vägar, som på något sätt kunna främja, vad som bidrager till osedlighet, utan tvärt om söker leda in det moderna reformarbetet på en sådan väg, att man får största möjliga garanti för även sedlighetens utveckling. Nu ha en hel del åtgärder, som vidtagits, eller, jag kan säga, en hel del förhållanden, som framträtt, varit av den art, att de framför allt medverkat till sådana sedliga förvillelser, som nu göra sig gällande. Det har skett en omvälvning av gamla föreställningar och förhållanden på en mängd områden. Lagarna ha icke samma auktoritet som i forna dagar. Hemlivet betyder icke detsamma som förr. Barnen fostras icke till samma tukt och aktning för föräldrar och till samma tro på samhällets auktoritet som förut, och en hel del nya läror, som verka upplösande, ha kommit fram. En annan sak, som kanske ännu mera inverkar på detta område, äro de oerhört många lockelser till sedliga förvillelser, som det finns så gott om. Den moderna utvecklingen har låtit åtskilliga saker och ting framträda, som absolut icke borde få finnas till. Det är icke underligt, att det går så galet som det gör, då det snart sagt tillåtes vad som helst. Det är väl ytterst sällan, som polismyndigheten ingriper, och även om den gör det på ena stället här i Sverige, så kanske den icke gör det på ett annat ställe — och detta, ehuru det gäller precis samma förseelse, något som jag i annat sammanhang kommer att påpeka. Det synes icke finnas någon allmän uppfattning om vad som bör tillämpas i det ena eller andra fallet. Icke minst vill jag framhålla, huru som en del av pressen undergräver det sedliga tillståndet genom att gyckla med allt, som har sammanhang med sedligheten, förutom att rent osedliga framställningar icke alls äro ovanliga.

Jag kan icke underlåta framhålla, hurusom utskottets motivering på åtskilliga punkter är mycket haltande.

Utskottet säger sålunda, »att varken i motionen eller under frågans tidigare behandling i riksdagen ha närmare angivits några riktlinjer för den ifrågasatta utredningen». Detta är nog icke fullkomligt riktigt. Jag skall be att få hänvisa till den ursprungliga motion, som legat till grund för den nu föreliggande, nämligen en motion, avgiven i såväl första som andra kammaren vid 1914 års första riksdag, och i vilken det anges åtminstone två riktlinjer för en sådan utredning, nämligen dels att föredrag

om och andra offentliga uppmaningar till osedlighet skulle drabbas av samma straff som för närvarande är stadgat för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, och dels att man skulle tänka på en censur beträffande teatrarna. I denna motion funnos således åtminstone två riktlinjer angivna. En motion behöver väl icke ange alla tänkbare sådana. Den undersökning, som önskas, skall väl också åstadkomma något.

Det säges på ett annat ställe i utskottsutlåtandet, på sid. 4, följande: »Ehuru ett djupgående socialt reformarbete tydligen måste äga gynnsamma återverkningar på det allmänna sedlighetstillståndet, synes det utskottet icke mindre uppenbart, att det vore ett felgrepp att upptaga frågorna om lämpliga åtgärder på de mångskiftande sociala områdena i ett sammanhang under synpunkten av sedlighetens höjande såsom ledande arbetsprincip.» Jag menar, att det beror så mycket på, vilka reformer därvidlag kunna komma ifråga. Man måste tänka på, att det finns reformer, som stärka samhället och dess utveckling, och att det finns reformer, som lösa upp sådana förhållanden, som borde vara grundläggande för ett sunt samhällsliv. Det är sålunda ytterst viktigt att vid detta sociala reformarbete se till, vad som kan vara av verkligt gagn för samhället. För övrigt håller jag med den föregående talaren däri, att det hänger icke i första rummet på sociala reformer utan på mycket annat. Det var ofantligt mycket sämre ställt på det sociala livets område för 30 å 40 år sedan, men det sedliga tillståndet var mycket bättre.

Vidare vill jag fästa mig vid ett uttryck i utskottets utlåtande, där det står: »att samhällsföreteelser av här ifrågavarande art på verksamt sätt mera direkt skulle kunna bekämpas genom nya lagbud, anser sig utskottet på goda grunder böra betvivla.» Nu är det emellertid så, att land skall med lag byggas, och att Sveriges samhälle även är ett rättssamhälle. Är det på det viset, skola väl lagarna också kunna uträtta något på detta område. Nu kan det icke falla mig in att säga, att man bara skall stifta lagbud. Men det duger å andra sidan icke heller att säga, att något verksamt icke på den vägen kan uträttas. Ja, utskottet har självt mycket riktigt pekat på ett område, där lagstiftningsåtgärder skulle kunna vara till gagn, nämligen ifråga om rättande och omhändertagande av minderåriga förbrytare samt sedligt vanvårdade och försummade barn. Här medger således utskottet, att något kan uträttas, men jag är övertygad om att det finns en hel del andra områden, där man skulle kunna gå fram på samma väg, d. v. s. på lagstiftningens väg. Jag tror sålunda t. ex., att våra kommunallagar, ordningsstadgan för rikets städer och liknande förordningar skulle kunna förbättras därhän, att polismyndigheten finge större maktbefogenhet att inskrida mot det, som verkligen skulle kunna sägas leda till sedeslöshet, och att det bleve större enhetlighet i lagarnas tillämpning. Jag vill påminna t. ex. om, hur det var med den nakna danserskan, som uppträdde här för en tid

Ang. åtgärder mot förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket.
(Forts.)

Ang. åtgärder
mot förefinli-
ga missförhål-
landen med
avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.

(Forts.)

sedan. Katarina församlings kyrkoråd i Stockholm protesterade mot hennes uppträdande och ingav till överståthållarämbetet en skrivelse, däri det hemställde, att, i händelse ansökningar om tillstånd för henne att uppträda ingåves, desamma måtte avslås. Överståthållarämbetet överlämnade kyrkorådets skrivelse till polismästaren »med anmodan tillse, att i skrivelsen uttalade önskemål efterkommas». Men annorlunda gick det till i Göteborg. Domkapitlet därstädes riktade till polismästaren en hemställan, att förbud måtte utfärdas för den nakna dansörens uppträdande, men poliskammaren resolverade: »Som sådant förhållande, som omförmäles i femte § i kungl. förordningen den 31 dec. 1913 angående rätt för utlänningar att här i riket giva offentliga föreställningar, ej föreligger, finner poliskammaren framställningen ej f. n. till någon åtgärd föranleda.»

Sålunda olika behandling av alldeles samma sak i Stockholm och Göteborg. Instruktionerna för polismyndigheten och ordningsstadgan för rikets städer borde vara så avfattade, att de kunna komma åt sådant verkligt oanständigt som t. ex. den ifrågavarande danserskans uppträdande och för övrigt åtskilligt annat, t. ex. sådana danstillställningar, som mycket väl kunna sägas ha sammanhang med uppenbar osedlighet och locka till sådan.

Jag tror för övrigt, att de herrar, som säga, att man inte kan åstadkomma något verksamt på lagstiftningens väg, komma att gå med på en lagstiftning, som kanske snart nog förelägges riksdagen, nämligen en lagstiftning beträffande föräldraskapet till oäkt. barn. Jag vet, att en sådan lagstiftning förberedes, och jag är förvissad om, att den kommer att i rätt stor utsträckning läggas på samma bog som den norska lagstiftningen, vilken är mycket sträng mot fäderna. Det skulle då förvåna mig, om inte andra kammaren vore villig att lyssna till vad som föreslås i denna lag, och jag vill säga, att om principerna för den lagstiftning, som råder i Norge och som är så sträng mot fäder och även mödrar till oäkta barn, komma till tillämpning här i Sverige, skulle vi ha vunnit ganska mycket just på lagstiftningens väg just till sedlighetsens fromma. Jag är så förhoppningsfull om, att lagar skola kunna göra någonting, att jag tror, man skulle kunna komma ett stycke framåt, om man gjorde tryckfrihetsförordningen ännu mera bestämd på åtskilliga punkter, där det gäller att ingripa mot osedlighet. Den frihet, som man på det sättet komme att inskrida mot, vore icke den sanna medborgerliga friheten utan den frihet, som rätteligen är självsvald. Det vore endast en inskränkning i rättigheterna och friheten att främja smuts och råhet bland vårt folk.

Här har diskuterats mycket i riksdagen om lagstiftningen i en annan fråga, som står sedlighetsfrågan mycket nära, nämligen nykterhetsfrågan. Om det nu är så, att lagar kunna främja nykterheten, och det är uppenbarligen andra kammarens majoritet övertygad om, då borde väl lagar kunna uträtta någonting

också på sedlighetens område. Jag tror, att man med gott skäl kan jämställa de båda sakerna.

Om någon nu invänder, att vi redan ha lagar på detta område, vill jag säga, att då böra väl dessa lagar också tillämpas. Jag har här ett urklipp ur »Göteborgs handels- och sjöfartstidning» för 14 december 1915, där tidningen drar i härnad mot några skrifter, som utkommit och »som både i illustrationer och text äro råa och liderliga». Tidningen säger följande: »Man må undra, om icke vederbörande i vårt land äro väl fördragsamma mot sådan otäckhet. Tryckfrihetsförordningen och strafflagen lämna dem ingalunda vapenlösa mot den pornografiska litteraturen. Den förra förordnar, att såsom missbruk av tryckfriheten skall anses framställning (skrift, målning, teckning e. d.) som sårar tukt och sedlighet, och den senare fastställer som straff böter eller fängelse, varjämte skriften konfiskeras. Det beror mycket på myndigheternas efterlåtenhet, i vad mån liderlighet får utbreda sig i skrift och teckningar, och det vore önskligt, att de här icke blundade alltför mycket. Här är nämligen icke fråga om medborgerlig yttrandefrihet, icke heller om konstnärlig frihet, utan om något helt annat.» Så citerar tidningen ett uttalande av Adolf Hedin, som säger, »att det är en livssak för en demokrati att hålla strängt på sederna. Det tillkommer väkna myndigheter att hålla denna vakt med de medel, lagen giver dem. Och från allmänhetens sida väntar dem härför endast erkännande.»

Ja, som sagt, ha vi lagar, så låtom oss också tillämpa dem.

Jag vill på det livligaste ansluta mig till vad den förste talaren, herr Pettersson i Bjälbo, sade om omhändertagandet och vården av ungdomen. Det är naturligtvis den förebyggande verksamhet, som ligger i att vårda sig om ungdomen och fostra den, som framför allt är det värdefulla. Det är denna, som skall åstadkomma, att man sedermera icke behöver ta hand om så många förvildade.

Jag har haft anledning att opponera mig mot några uttryck i utskottets betänkande, men jag skall be att livligt få instämma i en sak därstädes, nämligen sista punkten: »Därest Kungl. Maj:t delar motionärens åsikt om behovet av åtgärder för det sedliga tillståndets höjande, torde den behandling, frågan tidigare rönt inom riksdagen, enligt utskottets förmenande snarare vara ägnad att undanröja eventuella betänkligheter mot framläggandet av förslag till för ändamålet erforderliga sociala reformer.» Nu förstår jag visserligen inte, hur Kungl. Maj:t kan ha anledning att ta denna sak om hand, *därför* att den blivit avslagen, men då utskottet i alla fall så anser, finner jag mig synnerligen tillfredsställd därmed, och då det antagligen blir avslag även i dag, bör Kungl. Maj:t i detta ha en särskild anledning att ta upp saken, och jag ber att få uttrycka som min livligaste och innerligaste förhoppning, att så även måtte ske.

Ang. åtgärder mot förefintliga missförhållanden med anseende på det sedliga tillståndet i riket.
(Forts.)

Ang. åtgärder
mot förefintli-
ga missförhål-
landen med
avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.
(Forts.)

Jag är övertygad om, att ofantligt många av Sveriges uppfostrare och föräldrar och andra, som nitälska för sedligheten i vårt land, skola bli regeringen högst tacksamma för en sådan åtgärd. Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Welin förenade sig herr *Lingström*.

Herr Pettersson i Södertälje: Jag skall be att få säga några ord till svar på de två sista talarnes anföranden. Den näst siste talaren påstod, att det icke kunde bestridas, att det sedliga tillståndet här i landet väsentligt försämrats under de senaste decennierna. Jag vågar emellertid bestrida riktigheten av hans påstående, oaktat det blev uttalat med sådan säkerhet. Och jag vågar tro, att den ärade talaren brister i bevisningen, om han vill försöka konstatera, att det sedliga tillståndet är sämre nu än för 50 à 100 år sedan. Det har vid föregående tillfällen, då denna sak diskuterats, framhållits, att det är en mycket gammal klagan detta, att sederna försämrats. Jag vill från den diskussionen erinra om, att vid 1823 års riksdag väcktes en motion, vari det bittert klagades över de sedliga förhållandena i landet. Det hette då: »Trevnaden flyr från det land, där jordbrukarens uppfostran är vanvårdad, där gudlösheten, liderligheten, flärden och den av dessa laster uppkommande liknöjdheten över sin och sina barns framtid tecknar huvuddragen i generationens lyune.» Detta sades på den tid, som nu för våra sedlighetsreformatorer hägrar såsom den gamla goda tiden, som skulle vara mycket bättre än vår tid. På det sättet kunde man ytterligare gå tillbaka i tiden och visa, att det nästan alltid, kanske med samma fog, klagats över det sedliga förfallet i landet. I själva verket lär det nog vara så, att sedliga missförhållanden finnas i vår tid liksom de funnits förut, men att det ingalunda med rätta kan påstås, att dessa missförhållanden, på det hela taget, nu böra giva anledning till allvarligare bekymmer än i våra farföräldrars och deras förfäders tid. Så mycket om den faktiska grunden för motionen.

Vad sedan själva förslaget angår, har ju kammaren redan vid två föregående tillfällen ställt sig på den ståndpunkten, att den ansett det förslag, som framlagts till avhjälpande av otvivelaktigt befintliga sedliga missförhållanden, vara alltför allmänt hållet, gå alltför mycket i det blå, för att man skulle kunna göra det till sitt. Det ifrågasattes nämligen, att man skulle begära ett övervägande, »på vad sätt åtgärder, i lagstiftningsväg eller annorledes, må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket». Det lär väl icke kunna förnekas, att en så allmänt hållen skrivelse är en mycket dålig vägledning för Kungl. Maj:t om vad riksdagen egentligen i denna fråga menar. Det har visserligen vid föregående tillfällen antytts, att man vill ha en stor

kommitté, som skall verkställa en undersökning av det sedliga tillståndet i riket och sedan framställa sina förslag till dess förbättrande. Jag tror, att andra kammaren har gjort rätt, då den ställt sig tvivlande i fråga om lämpligheten av ett sådant förfarande. Det erkännes förmodligen av så gott som alla, att här kan möjligen göras något för att skydda ungdomen för faror, som hota den under dess uppväxttid, liksom att även i vissa andra avseenden lagstiftning kan vara behöflig, och mot förslag, som på detta område utgå från verkliga, konkreta missförhållanden samt åsyfta klart framställda, ändamålsenliga skyddsåtgärder, föreställer jag mig, att andra kammaren icke ställer sig avvissande. Men när det gäller ett sådant där allmänt lagstiftande om allt möjligt och litet till, är det allt skäl att dra öronen åt sig.

Ang. åtgärder mot förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket.
(Forts.)

Nu har den siste ärade talaren sökt visa, att här verkligen kan bli fråga åtminstone om vissa åtgärder med bestämda konturer och i sådant avseende särskilt framhållet lagstiftning om skärpta bestämmelser angående föräldrars skyldigheter mot sina oäkta barn. Härvid må dock erinras, att *den* lagstiftningen kommer snart på riksdagens bord utan att riksdagen behöver skriva därom. Och även om så icke vore fallet, undrar jag, om det vore särskilt förmånligt att få till stånd en utredning, som på en gång skulle behandla frågorna om föräldraskapet till oäkta barn, om förbud mot förevisande av nakna dansöser, om inskränkningar i tryckfriheten med mera, med mera.

Den siste ärade talaren erinrade, att »land skall med lag byggas». Ja det är en riktig sats, det finns ingen, som bestrider det. Men det är inte nog med att ropa på lagar och lagar till skydd mot tidens dålighet, utan man skall också ha klart för sig, först och främst, om lagar verkligen kunna hjälpa mot alla slags missförhållanden, och vidare i händelse så beträffande en eller annan företeelse skulle vara fallet, vilka bestämda uppgifter en dylik lagstiftning skall uppställa för sig. Motionen har härutinnan icke angivit några riktlinjer.

Jag skall icke upptaga tiden längre, då jag föreställer mig att andra kammaren, nu som förut, anser, att en så allmän utredning som här är fråga om, inte kan vara till någon nytta, och jag åtnöjer mig därför med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bystrom: Jag tycker mig finna att såväl motionären som utskottet liksom bland andra också den siste ärade talaren äro eniga därom, att förhållandena icke äro sådana de böra vara på det område, som det här gäller. Utskottet synes inte heller ställa sig avvissande mot den tanken, att Kungl. Maj:t borde komma in med ett förslag i förevarande ärende eller i något, som står i nära sammanhang med detta, och utskottet liksom vill uppmana Kungl. Maj:t att komma med ett sådant förslag så fort som möjligt, churu utskottet likväl avstyrker den föreslagna framställningen, då det tror den icke precis vara så behöflig.

Ang. åtgärder
mot förefintli-
ga missförhål-
landen med
avseende på
det sedliga
tillståndet
i riket.
(Forts.)

Emellertid säger utskottet, att det finnes många orsaker och djupt liggande anledningar till en hel del av de missförhållanden, som nu kunna vara rådande. Ja, det tror nog också jag, att så är. Man kan ju tänka på, att det här kommer att gälla en viss del av skönlitteraturen, en viss del av konsten, en viss del trycksaker, plancher, tavlor, bilder o. s. v. och en viss del också av tidningstexten i allmänhet. Vidare spela här in sådana faktorer som hopningen av människor på vissa platser och ty åtföljande svårigheter med hänsyn till bostadsförhållanden — stora sociala frågor, som här tangeras — liksom man också får tänka på den ofantligt stora törst på nöjen, som utmärker vår tid och som jag föreställer mig är särskilt utmärkande för den nästan framför varje annan tid, liksom njutningslystnaden hos många och icke minst i de högre samhällsklasserna nu gör sig gällande på vida områden. Likaledes tror jag, att man här kan nämna den anti-kristliga förkunnelsen av en del personer såsom en bidragande orsak i ena eller andra avseendet till dessa sorgliga förhållanden.

De siffror motionären anför tala ett tydligt språk.

När nu motionären begärt, att Kungl. Maj:t skulle taga denna sak under övervägande för att möjligen inkomma med ett lagförslag i ämnet, som skulle kunna avhjälpa bristerna, har han liksom också reservanterna efter orden »i lagstiftningsväg» tillagt: »eller annorledes» möjligen finna lämpliga åtgärder, som skulle trygga mot de missförhållanden, som man här önskar befria sig från. Det är sålunda i detta yrkande fråga icke allenast om en lagstiftning, såsom den siste ärade talaren framhöll, utan också om andra utvägar, som möjligen kunna vara till hjälp och ledning i detta avseende.

Herr talman! Jag anser, att ett bifall till det förslag, som här är framställt, icke kan skada saken. Utskottet antyder ju, att Kungl. Maj:t skall komma med några nyttiga och goda förslag i detta fall, och en sådan skrivelse, som här begäres, går ju i samma riktning, fastän den är något mera vittomfattande, än vad utskottet här ansett sig kunna förorda. Då så är förhållandet och då jag, som sagt, för min del icke tror, att det kan skada, att man här gör en dylik framställning, har jag ansett mig kunna biträda yrkandet, som ju går ut på, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder, i lagstiftningsväg eller annorledes, må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Häruti instämde herrar *Räf*, *Eurén* och *Liljedahl*.

Herr Magnusson i Skövde: Jag begärde ordet med anledning av herr Petterssons i Södertälje uttalande, däri han bestred, att det sedliga tillståndet inom landet skulle ha försämrats under de senaste decennierna. Jag vågar försäkra herr Pettersson i Södertälje, att ingen skulle vara gladare än under-tecknad, om så verkligen vore förhållandet, ty det är väl ändå för själva saken, som vi här träda fram, nämligen för sedernas

förbättrande. Jag vågar försäkra, att jag ingalunda hör till dem, som se den gamla goda tiden enbart i förgyllande dager. Men då jag tillät mig att här fälla det uttrycket, att det inträtt en uppenbar försämring i sedligt avseende, gjorde jag det icke blott på grund av egen iakttagelse, utan också på grund av vittnesbörd från många personer, som haft tillfälle att iakttaga dessa förhållanden och här draga samma slutsatser som jag. Därmed må emellertid vara huru som helst. I vart fall är nog tillståndet sådant att det påkallar åtgärder.

Då nu herr Pettersson i Södertälje säger, att det föreliggande förslaget är alltför vittomfattande och svävar för mycket i det blå, vågar man då i detta uttryck och hans därpå följande ord spåra en förhoppning, att om tilläventyrs ett mera positivt förslag kan framkomma, detta då skall vinna hans bifall?

Jag ber emellertid att få påpeka, att jag här för min del sökt begränsa mig till att peka just på ett par saker, där något kan och bör göras. Då det gäller att skydda vår ungdom, tror jag mig icke stå ensam, utan jag vet, att det står många fostrare bakom ett sådant rop, som här höjes för de ungas skyddande mot frestelser; och jag vill i det längsta vara övertygad om, att det för en sådan sak finnes intresse och hörsamhet även i riksdagens andra kammare. Jag håller även före, att åtgärder för vinnande av det syfte, som jag här talat för, kunna stå att finna inom ramen av det yrkande, som reservanterna här ha gjort. Det är väl ingen omöjlighet för en eventuell utredning att i någon mån begränsa sin uppgift, och följaktligen skulle ett bifall till reservationen kunna föra oss åtminstone något framåt mot målet.

Jag ber således, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Welin: Jag begärde ordet, när herr Pettersson i Södertälje sade, att det icke var konstaterat, att det var sämre ställt i sedligt avseende nu än i forna dagar. Huru långt tillbaka i tiderna han gick hörde jag icke, men om vi hålla oss enbart till vad motionären här framhållit, och han går ändå så långt tillbaka som till år 1751, finna vi av hans framställning, som är återgiven å sid. 2 i utskotts-betänkandet, att det sedliga tillståndet i alla de riktningar, som här äro angivna, har försämrats. särskilt under de senaste årtiondena. Såvida man nu icke vill påstå, att motionären, som ju är känd såsom en framstående vetenskapsman, har felaktigt avskrivit siffrorna eller tolkat dem på ett fullkomligt oriktigt sätt, kan man icke med dessa siffror för ögonen säga, att det sedliga tillståndet nu skulle vara lika bra som fordom, utan tvärtom måste man medge, att det är konstaterat, att det är ofantligt mycket sämre nu, än vad det var för ett par tre tiotal år sedan, och än mer är så fallet, om vi gå längre tillbaka i tiden.

Det var blott detta, jag här ville framhålla, på det att det icke måtte stå oemotsagt, vad herr Pettersson i Södertälje nämnde, att det sedliga tillståndet icke försämrats.

Ang. åtgärder mot föreslagna missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket.

(Forts.)

Ang. åtgärder
mot förefin-
liga missförhål-
landen med
arseende på
det sedliga
tillståndet i
i riket.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr tal-
mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels
ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade
reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev
nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningspro-
position:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i
utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hem-
ställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 90 ja mot 69 nej, vadan kammaren bifal-
lit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning av mark från kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads
församling;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående mark-
utbyte beträffande Kalmar regementes kasärnområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående av-
skrivning av viss avgäld för utrivning av en till kronoegendomen
Åkerholmen i Skaraborgs län hörande kvarn;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt
för trädgårdsmästaren och preparatorn vid skogshögskolan K. F. Ek-
löf att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bi-
drag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av en
enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar biföllos
av kammaren.

§ 13.

Ang. stats-
bidrag åt sez-
ton distrikts-
veterinärer i
Malmöhus län.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr
31, i anledning av väckta motioner om statsbidrag åt sexton distrikts-
veterinärer i Malmöhus län.

I två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 23 i första
kammaren av herr *Hallberg* och nr 119 i andra kammaren av herr
Jespersion, hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att stats-

bidrag åt 16 distriktsveterinärer i Malmöhus län för deras tjänstgöring under år 1913 finge utbetalas med dels 9,600 kronor såsom lön och dels 3,200 kronor såsom ålderstillägg.

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av ifrågasvarande motioner, till beredande av tillökning av de till 16 distriktsveterinärer i Malmöhus län av landstingsmedel utgående avlöningsförmåner för år 1913 å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 12,800 kronor, att utgå med 800 kronor till envar av dem, med rätt för Kungl. Maj:t att låta under år 1916 förskottsvis utanordna beloppet.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

av herrar *E. A. Lindblad, Öberg, Nilsson* i Linnås, *Ingeström, Olausson, Norin* och *Nordström*, som yrkat avslag å motionerna; samt av herr *Holmquist* mot utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Öberg*, som yttrade: Då jag jämte några utskottskamrater vid detta betänkande fogat en reservation, torde det tillkomma mig att angiva skälen för den uppfattning, som hos oss gjort sig gällande.

Vid 1912 års riksdag lämnade riksdagen sin medverkan till reglerandet av distriktsveterinärernas löneförhållanden, och därvid bestämde, att distriktsveterinärerna skulle komma i åtnjutande av statsbidrag med 600 kronor i lön och 200 kronor i ålderstillägg under villkor, att resp. landsting skulle lämna 1,200 kronor i lönebidrag och 200 kronor såsom bidrag till ålderstillägg ävensom ikläda sig eventuell förpliktelse att svara för blivande pensionsbidrag.

När emellertid sedermera Malmöhus läns landsting ingick till Kungl. Maj:t med hemställan om fastställelse å beslut i förevarande avseende och åskade det statsbidrag, som sålunda tillkomme landstinget, så befanns vid prövningen inför Kungl. Maj:t, att detta Malmöhus läns landstings beslut icke var fattat med kvalificerad majoritet, vilken dock ansågs vara erforderlig, för att beslutet skulle kunna fastställas av Kungl. Maj:t.

Malmöhus läns landsting hade då att påföljande år 1913 förnya försöket att fatta beslut i sådan ordning och riktning, att landstinget verkligen kunde komma i åtnjutande av det av riksdagen beviljade statsbidraget. Men då hände sig icke bättre för andra gången, än att landstinget vid sistnämnda besluts fattande glömde taga med de ålderstillägg å 200 kronor åt varje distriktsveterinär, som enligt riksdagens villkor och bestämmelser skulle ha medräknats. När således landstinget ånyo inkom till Kungl. Maj:t och begärde fastställelse av sitt beslut angående utfående av dylikt statsbidrag, så måste Kungl. Maj:t för andra gången vägra fastställelse, därför att de villkor och bestämmelser, som voro upptagna i riksdagens beslut av 1912, icke blivit uppfyllda.

Ang. statsbidrag åt sezton distriktsveterinärer i Malmöhus län.

(Forts.)

Nu ha två representanter för Malmöhus län i motioner såväl i denna som i medkammaren hemställt, att den omständigheten, att Malmöhus läns landsting på sin tid, ehuru allt i övrigt var i rätt ordning, dock icke kommit att uppfylla de villkor och bestämmelser, som fastställdes från riksdagens sida, icke skulle utgöra hinder för utfående av de statsbidrag, som eljest skulle tillkomma distriktsveterinärerna därstädes för år 1913. Men när Kungl. Maj:t två gånger vid prövningen av detta ärende icke ansett sig kunna sätta sig över riksdagens tydligen föreskrivna villkor och bestämmelser, utan ställt sig på riksdagens beslut och fordrat helgd, så att säga, åt dessa villkor och bestämmelser, så har det syntts mig och mina medreservanter som om man hade synnerligen goda skäl att vara tveksam härvidlag, och därifrån härleder sig den tveksamhet, som herrarna återfinna i utskottsbetänkandet.

Jag tror, att det skulle vara synnerligen oklokt, av riksdagen att nu, på sätt här ifrågasatts, lätta på de bestämmelser och villkor, som fastslagits, och så här åtskilliga år efteråt låta Malmöhus läns landsting komma med en slags efterräkning och få ut något, som landstinget genom sin egen försummelse icke i rätt tid kommit i besittning av. Jag tror det skulle vara väl mycket vågat, om riksdagen på detta sätt liksom distanserade Kungl. Maj:t och gäve mindre helgd åt sina beslut, än vad Kungl. Maj:t tillmätt dem.

Då så är och med tanke på de konsekvenser, som givetvis kunna följa av ett sådant medgivande, har jag för min del, herr talman, funnit det skäligt att genom en reservation fästa kammarens uppmärksamhet på den tveksamhet, som härutinnan förekommit, och då jag icke kan finna annat, än att vi böra hålla fast vid den ståndpunkt, Kungl. Maj:t två gånger vid prövningen av detta ärende funnit sig böra intaga, yrkar jag, herr talman, avslag å utskottets hemställan.

Vidare anförde

Herr J e s p e r s o n: Herr talman, mina herrar! Jag finner den tankegång, som herr Öberg här framfört, vara något egendomlig. Då man hör honom, kan man få den uppfattningen, att han förmenar, att landstinget icke hade velat uppfylla villkoren för utfående av det statsbidrag, som nu begäres i den av mig väckta motionen, och att därför, att fel blivit begångna inom landstinget, detta statsbidrag icke skall utgå. Men herr Öberg vill väl icke påstå, att så är förhållandet, utan landstinget har ju lämnat bidrag till de belopp, som erfordras, och det är endast den formella sidan av saken, som gjort, att Kungl. Maj:t icke kunnat vara med om att bevilja statsbidrag.

När det nu är så, att alla andra veterinärer i landet, på grund av det beslut riksdagen fattat, erhållit sådant statsbidrag, finner jag det vara något märkvärdigt, att man vill undanhålla dessa veterinärer den lön, som staten har förklarat, att de böra ha, därför att landstinget begått ett formellt misstag. Det kan ju visserligen sägas, att man såsom landstingsman icke har rätt att skjuta skulden

ifrån sig, men jag undrar ändå, om man icke får säga, att vad som skett beror möjligen på ordföranden, men i huvudsak på sekretariatet, som icke sett på det formella.

När så är förhållandet, finner jag det vara mycket egendomligt, att man här vill motsätta sig, att staten utbetalar något, som den enligt riksdagens en gång fattade beslut förpliktat sig att tilldela alla veterinärer. Det är ju här icke på något sätt fråga om någon större utgift, än som ålegat staten, därest icke dessa formella fel hade begåtts. Skillnaden är endast den, att denna utbetalning kommer att ske några år senare, än vad eljest skulle ha varit fallet. Staten gör således här icke på något sätt någon förlust. Men om motionen icke bifalles, göra däremot dessa veterinärer en förlust. Jag tycker dock, att Sveriges riksdag icke skulle vilja vara med om, att till följd därav, att formfel begåtts i ett landsting, vissa veterinärer skola bliva sämre ställda än andra.

Det är mycket möjligt, att en av orsakerna till, att herr Öberg här uttalat sig så, som han gjorde, i viss mån är att söka i den omständigheten, att det i detta fall gäller Skåne, ty det har man ju haft exempel på åtskilliga gånger förut, att när det gäller Skåne, anser man, att vederbörande där kunna själva reda upp dylika affärer. Jag finner dock för min del, att man härvidlag bör likställa landets medborgare, och en förmån, som beviljas veterinärerna i en landsdel, bör också tillkomma dem, som bo i en annan landsdel.

Jag kan således icke förstå annat, än att riksdagen här bör bifalla den motion, som jag jämte en förstakammarledamot avgivit i denna fråga, och jag skall därför för min del be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olausson: Herr talman! Då även jag anmält reservation mot det beslut, vartill utskottet kommit, nämligen att tillstyrka bifall till herr Jespersens motion, skall jag be att få belysa min ställning i frågan med några få ord.

Som här framhållits, har denna fråga prövats av Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t har efter noggrann omprövning funnit, att den framställning, som Malmöhus läns landsting år 1914 gjorde om anslag till dess veterinärer för år 1913, icke kunde bifallas, och detta troligen av den anledningen, att Kungl. Maj:t icke ville vara med om att bevilja ett anslag till dessa veterinärer för en tid, som låg så långt tillbaka i tiden. Nu har statskontoret tillstyrkt denna framställning, och skulle nu riksdagen bevilja detta anslag, så skulle det, såvitt jag kan se, vara att slå Kungl. Maj:t på fingrarna för dess beslut och uttala sin anslutning till den mening, som statskontoret framfört. Detta kan jag för min del icke vara med om.

Utskottet säger också, att det är ur billighetssynpunkt, som det, fastän med tvekan, gått med på att tillstyrka motionen. Det förvånar mig icke alls, att det är med tvekan, men jag skulle ha önskat, att utskottet med hänsyn till denna tvekan stannat

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.
(Forts.)

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.

(Forts.)

på avslag i stället för bifall. Som vi se säger utskottet, att det är av billighetsskäl, som utskottet velat gå med på detta förslag. Men jag kan för min del icke finna, att det föreligger några billighetsskäl, som tala för bifall till detta förslag, ty det är ett känt förhållande, att inkomsterna för Skånes veterinärer nära nog kunna jämföras med professorslöner. Så inte finnes det ur den synpunkten några billighetsskäl, som tala för denna motion.

Det har även framhållits från motionärerna, att det är landstingets eget fel, att det icke fått detta statsbidrag för år 1913. Då synes mig alla skäl tala för, att det landsting, som icke uppfyllt de bestämmelser, som riksdagen och Kungl. Maj:t utfärdat för åtnjutande av statsbidraget till veterinärerna, också bör ersätta dessa veterinärer för den förlust, som de lidit. Och skall man se till och taga hänsyn till billighetsskäl, så tror jag inte, det finnes några skäl, som tala för, att man skall lämna Malmöhus läns landsting detta bidrag. Det tror jag knappast, ty det är Sveriges ekonomiskt sett starkaste landsting.

Men det viktigaste skälet för mig att yrka avslag, det är konsekvenserna av riksdagens beslut, ifall den skulle gå med på att bifalla herr Jespersens föreliggande motion. Det gives nämligen en hel mängd andra liknande områden, som kunna jämföras med detta. Jag skall anföra ett exempel från ett landsting från den tid, då bestämmelserna om statsbidrag till extra provinsialläkare trädde i verksamhet. Då var det ett landsting, som första året beslöt uppdraga åt sitt förvaltningsutskott att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om statsbidrag för de extra provinsialläkare, som lång tid förut varit anställda inom länet. Men Kungl. Maj:t sade, att man gått olagligt tillväga, ty landstinget skulle självt ingått till Kungl. Maj:t med begäran, och det ginge icke an att uppdraga till förvaltningsutskottet att göra det. Landstinget blev utan anslag det året. I samma län hade man tvistat om platsen för en extra provinsialläkare i fyra år. Fastän hela landstinget var enigt om att han skulle anställas, tvistade man om platsen eller var han skulle stationeras, och det var omöjligt att uppnå kvalificerad majoritet. Nu kanske innevarande års landsting fattar beslut om att man skall fullgöra alla bestämmelser, som erfordras för att erhålla detta statsbidrag. Men kan man då begära, att riksdagen eller Kungl. Maj:t skall gå med på att utbetala statsbidrag för dessa fyra år, som äro gångna, därför att landstinget icke i rätt tid uppfyllde lagens bestämmelser? Jag tror knappast man kan tänka sig detta. Men nog skulle det uppkomma dylika konsekvenser på många områden, om riksdagen nu skulle gå med på att bifalla motionen.

Det är också ett annat skäl, som talar för avslag. Då Malmöhus läns landsting fattade sitt beslut om anställande av dessa veterinärer och bestämde deras löner, så voro den gången både Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen eniga om att antalet veterinärer i Malmöhus län skulle ökas från 16 till 22. Men därigenom att landstingets beslut förklarades ogiltigt, då det icke

fattats med kvalificerad majoritet, fick inte landstinget mer än 16 veterinärer att avlöna. Landstinget gjorde således en ren besparing på 8,400 kronor, en summa som i det närmaste täcker vad landstinget förlorat i statsbidrag. Även detta har jag ansett vara ett skäl för avslag.

Jag tror därför, att huru man än vänder på frågan, kan man inte komma till annat resultat, än att det skulle vara olyckligt, om motionen skulle av kammaren bifallas; och jag skall därför, herr talman, förena mig med herr Oberg i hans yrkande om avslag.

Häruti instämde herr *Norin*.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman! Det var verkligen ett bra långsökt argument av herr Olausson, och det vittnar närmast om, att han hade brist på sådana, när han påstod, att vi skulle slå Kungl. Maj:t på fingrarna, ifall vi nu bifölle motionen. Ty det är ju alldeles klart, att Kungl. Maj:t har fattat sitt beslut utslutande på grund av formella skäl. Till följd av ett förbiseende hade landstinget råkat uraktlåta att uppfylla en av de givna föreskrifterna, för statsbidrags erhållande, och då hade Kungl. Maj:t naturligtvis ingenting annat att göra än att avslå landstingets anhållan om sådant bidrag till sina veterinärers avlöning. Men riksdagen har i regel, när det gäller sådana formella saker, sett till den reella rätten. Och den reella rätten härvidlag kan inte vara annat än på motionärernas sida, ty det är alldeles säkert, att om icke detta förbiseende hade gjorts av Malmöhus läns landsting, ett förbiseende, som mycket riktigt herr Jespersen anförde, icke berodde på landstinget utan närmast på sekretariatet, så hade anslaget utbetalats, och då är det väl inte rimligt, att landstinget nu på grund av detta fel skall bli utan statsanslag. Malmöhus läns landsting har endast tre dagars session och på grund av det oerhört forcerade arbetet är det väl ingenting så märkvärdigt, att trots sekreterarens duglighet, ett förbiseende kunnat begås.

De där konsekvenserna, som herr Olausson talade om, kan jag inte inse skulle vara så värst betänkliga och i varje fall ej kunna leda till ökning av ett beslutat anslag. Om på grund av sådana formella skäl någon korporation blivit utan anslag, kan jag inte se, varför inte riksdagen, när de givna föreskrifterna sedan uppfyllts, skulle låta nåd gå för rätt. Staten kan icke därigenom drabbas av ökade utgifter, alldenstund utgifterna en gång äro beslutade och skola utgå efter förut bestämda grunder.

Nu sade herr Olausson, att de skånska veterinärerna hade så stora inkomster, att det spelade ingen roll, om de fingo detta statsbidrag eller inte. Det kan visserligen vara sant, att åtskilliga av dem ha ganska stora inkomster. Men i så fall ha de också ett mycket stort arbete, och då stå deras inkomster naturligtvis i proportion till deras stora praktik. Detta har för resten icke ett dugg med saken att göra. Ty skulle man lägga sådana synpunkter på

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.
(Forts.)

Ang. stats-
bidrag åt sex-
ton distrikts-
veterinärer i
Malmöhus län.

(Forts.)

beviljandet av detta slags löneförmåner, då vet jag inte, vart man skulle komma hän.

Därför kan jag inte se annat, än att riksdagen skulle handla rätt och riktigt, om den nu med förbiseende av de formella synpunkterna härvidlag — och herr Olausson medgav ju själv, att statskontoret tillstyrkt, att man skulle göra på det sättet — för sin del fattade beslut i enlighet med motionärernas hemställan.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Sundström* instämde häruti.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Jag kan knappast för min del förstå, hur det kan vara möjligt att komma fram till riksdagen år 1916 med en motion om att riksdagen skall bifalla ett anslag till ett landsting, som egentligen skulle utgått för år 1913. Jag kan icke se den saken fullt så enkelt, som den siste talaren gjorde, när han sade, att det icke vore någon risk eller innebure några farliga konsekvenser, om man skulle bevilja detta anslag. Han ansåg nämligen, att om en viss korporation gjorde ett visst fel, hindrade det icke, att den senare kunde rätta det felet och få anslaget beviljat. Det får icke gå så enkelt tillväga vid riksdagens anslagsbeviljande, att man icke behöver följa föreskrivna former, utan kan komma när som helst och begära ersättning för den risk, man löper för ett feltag.

Nu framhöll herr Jespersen i sitt anförande, att man icke borde undandraga dessa veterinärer den lön, de borde hava. Det har visserligen framhållits i utskottet, att det skulle bli veterinärernas förlust, om icke detta anslag beviljades, men jag undrar, om verkligen Malmöhus läns landsting kan finna med sin värdighet förenligt att låta dessa veterinärer plikta för ett felsteg eller en försummelse, som ordföranden eller sekretariatet i landstinget gjort. Det tror jag icke kan vara med landstingets värdighet förenligt, och jag är övertygad om att, i den händelse motionen avslås, landstinget också kommer att hålla veterinärerna skadeslösa. Jag vill bestämt påstå detta i trots av motionärens och hans liktänkandes uppfattning i detta hänseende.

Nu har här erkänts, att det är ett feltag från landstingets sida, och jag kan, som sagt, icke påtaga mig de konsekvenser, som ovillekorligen skola följa på ett bifall till utskottets hemställan. särskilt då enligt min uppfattning inga ömmande omständigheter föreligga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Jespersen: Herr talman, mina herrar! Herr Nilsson i Linnås tyckte förutsätta, att det var till landstinget dessa anslag skulle utgå, men det är tydligt angivet, att det är till veterinärerna och icke till landstinget, och därför anser jag detta argument icke alls hållbart. Här är det fråga om en sak, som gäller veterinärerna, och jag tror icke, att herr Nilsson med något fog kan påstå, att det

skulle finnas någon utsikt till att, även om det skulle komma fram en motion i landstinget om ersättning till dem, den skulle gå igenom, då ett sådant beslut måste fattas med $\frac{2}{3}$ majoritet.

Sedan hade herr Olausson ett yttrande, som visade, att jag hade rätt i min förmodan, att reservationen riktar sig i viss mån mot Skåne eller Malmöhus län. Ty han sade, att veterinärerna där hade så stora inkomster, att de icke vore i behov av detta anslag. I konsekvens med detta borde riksdagen hava fattat det beslutet, att detta statsbidrag icke alls borde ha utgått till de skånska veterinärerna, utan endast till övriga veterinärer. Det vore den rätta konsekvensen av herr Olaussons yttrande. Jag undrar verkligen, om kammarens ledamöter anse sådant vara rätt och värdigt för kammaren att taga som motiv för ett avslag på denna anhållan. Det var just vad jag förmodade, att udden kunde vara riktad mot Malmöhus län, och jag har fått denna förmodan bekräftad, då han sade, att Malmöhus län icke behöfve någon gåva av riksdagen. Jag förmenar, att detta icke är någon gåva åt Malmöhus län, utan det är endast en rättvis gärd åt där anställda veterinärer, att de få vad som beviljats dem genom riksdagens beslut, fastän de av formella skäl icke kommit i åtnjutande därav, då det skulle utbetalas.

Det är icke så, som herr Olausson yttrade, att Kungl. Maj:t vid prövning av detta ärende avslagit framställningen, därför att Kungl. Maj:t ansett sig icke så långt efteråt kunna bevilja detta anslag, utan det står alldeles tydligt utsatt till och med i utskottets motivering, att det är på grund därav, att landstinget icke fattat beslut om ålderstillägg åt veterinärerna, som Kungl. Maj:t icke beviljat framställningen. Det visar sig således, att det endast är formella skäl, som hindrat Kungl. Maj:t att medgiva, att anslaget finge utbetalas efteråt.

Jag kan icke finna att de skäl, som här anförts för avslag, äro vägande. Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman, mina herrar! Jag för min del kan icke finna annat, än att reservanterna ha utslutande lagt formella synpunkter på denna fråga. Det är ju en fråga, som ofta kan förekomma inom riksdagen, nämligen när Kungl. Maj:t av rent formell anledning icke har kunnat bifalla en framställning, att riksdagen då äger i sin hand att kunna med fränseende av de formella synpunkterna rätta till ett förhållande, som kommit på sned av en eller annan anledning.

Nu har det, synes mig, också blivit så för dessa veterinärer i Malmöhus län. De hava genom ett förbiseende gått miste om en förmån, som andra veterinärer över allt i landet fått åtnjuta, och nu ligger för mig frågan så — och den synes hava legat för utskottet på samma sätt — att man bör rätta till detta missförhållande, och det kan icke göras annat än genom att bifalla vad utskottet föreslagit.

Jag undrar visserligen icke på att utskottet med tvekan gått med

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.

(Forts.)

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.

(Forts.)

på detta, ty det är en principfråga också på sätt och vis. Men jag för min del anser, att så stora billighetsskäl tala för ett bifall till utskottets förslag, så att jag för min del tvekar icke alls, herr talman, att biträda vad utskottet här har föreslagit.

Herr Olausson yttrade något om att det skulle vara olyckligt rent av, om kammaren skulle bifalla motionen, men så förfärligt farligt tror jag visst icke, att det är, utan jag anser, som sagt, att alla billighetsskäl tala för ett bifall till utskottets förslag.

Herr Linders: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Nilsson i Linnäs fortsatte att rida vidare på herr Olaussons konsekvenser, men efter det, som sedan sagts i debatten, skulle jag kunna underlåta att yttra mig. Jag skall endast upptaga en enda av de invändningar, som gjorts av motståndarna till det förslag, som utskottet avgivit, och det är den konsekvens, som herr Nilsson i Linnäs vände på efter herr Olausson.

Då herr Olausson vädjade till kammaren att på grund av de farliga konsekvenser, som ett beslut i denna riktning skulle hava, icke biträda detsamma, så hade han ett exempel om ett landsting, som hade beslutat, ehuru icke med kvalificerad majoritet, om inrättande av ett extra provinsialläkaredistrikt. De voro i landstinget icke eniga i fråga om stationeringen av denna extra provinsialläkare. Då vill jag säga, att ett sådant exempel kan icke visa några farliga konsekvenser, som skulle uppstå, ifall kammaren bifölle utskottets förslag. Det kunde sägas, om här vore fråga om att bevilja ett anslag till de sex veterinärer utöver de sexton, som majoriteten i landstinget beslutat om, men här är nu fråga endast om ett anslag till de sexton veterinärer, som landstingets ledamöter voro absolut eniga om. Om propositionen inom landstinget hade lagts på det sättet, att man först yttrat sig om de sexton dittills varande distriktsveterinärerna, så skulle icke en röst hava höjts mot detta förslag, utan det skulle enhälligt hava blivit antaget. Skillnaden i uppfattning berodde icke på antalet, utan på tvistigheter om var dessa sex ytterligare veterinärer skulle placeras och hur deras distrikt skulle indelas.

Här talas nu om formella skäl. Det är tydligt, att formella skäl få icke lov att avgöra en fråga sådan som denna, då det gäller sexton distriktsveterinärer, om vilka reellt taget landstinget varit absolut enigt, men i fråga om vilka Kungl. Maj:t på grund av en propositionsordning, som icke varit fullt lämplig, ansett sig böra av formella skäl tillbakavisa anslaget. När sådana frågor som denna i andra fall företagits till behandling, tror jag, att det alltid varit riksdagens mening att se över de formella svårigheter, som rests av administrativa myndigheter, och se på den reella sidan av saken, och den principen har även utskottet nu hävdad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Ang. statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 46 ja, men 101 nej; och hade kammaren alltså avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 14.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om tillhandahållande av byggnads- och rörelsekapital åt nyinrättade andelsmejerier i Norrland och Dalarne; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens andra tillfälliga utskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion av herrar Bengtsson i Norup och Hallén om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av ökat skydd åt kvinnor mot till osedlighet syftande bemötande å offentliga platser.

Ang. ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.

I en inom andra kammaren väckt, till kammarens andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 211, hade herrar Bengtsson i Norup och Hallén föreslagit, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, på vad sätt ökat skydd måtte kunna beredas kvinnor mot att å gator och andra offentliga platser bli föremål för till osedlighet syftande bemötande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Pettersson i Södertälje, som anförde: Herr talman, mina herrar! För en stund sedan avslog kammaren en motion,

Ang. ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.
(Forts.)

som avsåg en allmän utredning av hela den stora sedlighetsfrågan utan klart angivet direktiv. Här föreligger nu en fråga som också berör sedlighetsspörsmålet, men den har betydligt mera begränsade dimensioner.

Såvitt jag kan se, äro riktlinjerna i detta fall betydligt lättare att uppdraga än i fråga om den Thyrénska sedlighetsutredningen; det är större möjligheter att här åstadkomma någon ting av betydelse för det mål, man vill nå, än i den fråga, vi nyss behandlade. Det gäller rätten för kvinnorna att få gå oantastade på våra gator och offentliga platser. Kvinnorna själva säga, att det är mycket illa ställt med denna rättighet, men polismyndigheterna, åtminstone vissa av dem, påstå att det icke är så farligt. Då blir frågan, vilkendera utsagan man skall tillerkänna vitsord. Jag vill i det avseendet erinra om de förhållanden, som äro allmänt kända och emellanåt också be-lysas i dagspressen. Utan att härvid pina herrarna med en massa citat, skall jag bedja att få redogöra för ett par fall, som nyligen passerat. Sålunda meddelades för några veckor sedan i Dagens Nyheter följande skildring. I början på detta år skulle en ung dam, som är anställd som telefonist vid Allmänna telefonbolaget strax före kl. 7 en söndagsmorgon bege sig till sitt arbete från sin bostad vid Västmannagatan. På Drottninggatan upphanns hon av en droskbil, vars passagerare, en välklädd herre, hoppade ur och försökte förmå henne att följa med i vagnen. Då hon påskyndade sina steg för att slippa från det påtvungna sällskapet, grep mannen henne i armen och skulle med våld släpa upp henne i bilen. Hon uppbjöd alla sina krafter för att bli lös och ropade högljutt på hjälp. Gatan var emel- lertid alldeles folktom. Den ende, som fanns inom synhåll, var chauffören, som med sin vagn troget följt efter sin passagerare. Han gjorde icke en rörelse för att hjälpa den överfallna flic- kan, som likväl efter en god stunds strid lyckades slita sig lös och springande undkomma. Passageraren steg då åter upp i bilen, som satte efter flickan, vilken ett stycke längre fram träffat på en kamrat, som också var på väg till telefonstatio- nen. Förföljaren lät bilen stanna för andra gången, då han hunnit upp de båda flickorna, och så började samma uppträde, medan chauffören helt oberörd såg på. Slutet blev dock, att den överfallna även denna gång kom loss, varpå de båda flic- korna, alltjämt med bilen i hälarerna, lyckades uppnå telefon- stationen.

Jag har här i min hand redogörelser för åtskilliga dylika fall, meddelade i tidningarna, men jag skall icke nu uppläsa dem. Däremot skall jag redogöra för ett par fall, som kommit till min kännedom genom föreståndaren för stadsmissionen, kyrko- herde Thysell. Han meddelar följande.

»Två damer, mycket enkelt klädda, blevo kl. 1 på natten an- tastade på nedre delen av Birger Jarlsgatan. Mannen följde tätt efter under fräckt tilltal till Norrmalmstorg och upp i Små-

landsgatan. Där ropade han till sig några andra män, som också förföljde. Damerna togo så sin tillflykt till polisstationen. Sedan de berättat, att de blivit förföljda, utspann sig följande samtal. Polisen: Var gick ni? Svar: På Birger Jarlsgatan. Polisen: Ja, det tror jag det, när ni går på Birger Jarlsgatan. — Ha de tagit i er eller rört er? Svar: Nej. Polisen: Ja, då kan vi inte anhålla dem, men vi skall gå ut och titta.

Förföljarna stodo kvar därute, men skingrade sig, när polisen kom. Polisen, som vid mönstring av damerna tydligen fann dem respektabla, ansåg det uppenbarligen som en självklar sak, att man icke skulle få gå i fred på Birger Jarlsgatan så sent på natten. Det har också sagts, att polisen, som patrullerar på Birger Jarlsgatan, icke tyckes taga notis om de förföljelser, som förekomma.»

Det andra fallet var följande.

»Två dräktklädda systrar iakttogo, att två unga kvinnor antastades på Drottninggatan ända uppe vid Kungsgatan av två män. Den ene var särskilt efterhängsen och förföljde kvinnorna genom hela Drottninggatan över Riksbron in i Västerlånggatan. Systrarna följde efter. Då mannen blev alltmer påträngande, gingo systrarna fram ungefär vid mitten av Västerlånggatan och erbjödo de unga kvinnorna sitt skydd, vilket de med tacksamhet mottogo. Mannen syntes ha respekt för systrarna och försvann, dock efter att ha kastat ut ett tillmäle över de unga kvinnorna. Systrarna följde sedan flickorna ända hem till deras bostad på Söder. De föreföllo att vara mycket hyggliga och beklagade sig under tårar över förföljelsen. De hade varit borta hos bekanta på Drottninggatan och därför kommit att gå hem så sent. Det bör tilläggas att förföljaren icke var drucken.»

Det förefaller mig, att man i denna fråga, om det i stor utsträckning förekommer dylikt kvinnofridsstörande eller icke, bör giva kvinnornas utsago vitsord, ty de ha nog den största erfarenheten om den saken. Jag har i detta avseende hört åtskilliga kvinnor, även kvinnliga läkare, som försäkrat, att det är nästan omöjligt för en anständig kvinna att gå ut sedan det blivit mörkt, utan att gång på gång bli antastad av herrar. Kvinnor, som uppehållit sig i Europas storstäder, i London, Berlin och Paris, påstå till och med att en kvinna där går mycket säkrare på gatorna än i Stockholm. För övrigt torde Stockholm nog icke vara den enda stad här i landet, där brott mot kvinnofriden ofta förekommer; sådant öskick bedrives nog även i andra svenska städer.

Nu har utskottet, trots vad i denna sak anförts, icke funnit skäl tillstyrka bifall till motionen. Jag vill icke klandra utskottet för det. Utskottet har huvudsakligen fäst sig vid motionens kläm, som nog är ganska allmänt hällen. Det yrkas nämligen däri, att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t, »det tackes Kungl. Maj:t låta utreda, på vad sätt ökat skydd måtte

Ang. ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.
(Forts.)

Ang. ökat
skydd åt kvin-
nor å offentliga
platser.
(Forts.)

kunna beredas kvinnor mot att å gator och andra offentliga platser bli föremål för till osedlighet syftande bemötande». Ehuru jag icke är motionär, får jag medge, att den där klämman kan tydas så som om här endast vore fråga om mera effektiva polisåtgärder. Det är därför icke ägnat att förväna, att utskottet inhämtat yttrande över denna motion endast från polismyndigheten, d. v. s. från överståthållarämbetet här i Stockholm. I nämnda myndighets utlåtande säges det att det nog förekommer, att kvinnor ofredas på allmänna platser. Och vidare upplyses, att polisen har särskilda instruktioner att ingripa, när sådant ofog förekommer, men att det för närvarande är omöjligt att göra något särskilt åt saken för att få bättre ordning till stånd. Med detta yttrande har utskottet låtit sig nöja och på grund härav avstyrkt motionen.

Jag vill gärna erkänna, att, såsom utskottet fattat saken, är det ganska naturligt, att utskottet kommit till detta slut, men jag vill tillåta mig att gentemot utskottets sätt att se saken göra två inkast. För det första har utskottet icke upptagit till diskussion frågan, om det skulle vara tänkbart att här vinna något genom att föreslå en skärpning av straffet i detta avseende. Och vidare har utskottet väl ensidigt uppehållit sig vid förhållandena i huvudstaden. I motionen har lämnats en redogörelse för det förfarande, som i dylika fall användes i en annan svensk stad, nämligen Norrköping. Hade det icke då legat nära till hands, att utskottet, när yttrande införskaffades från polismyndigheten i Stockholm, även inhämtade yttrande från polismyndigheten i Norrköping och, varför icke, även från andra städer?

Vad nu frågan om strängare straff beträffar, har jag sett efter i ett par strafflagar, den tyska och den norska, och såvitt jag kunnat finna, har man där strängare straff, än vi ha. Straffet för antastande av kvinnor på offentliga platser inskränker sig hos oss till böter om högst 100 kronor, men i Norge synes påföljden kunna bli böter eller fängelse intill två månader och enligt den tyska strafflagen blir straffet böter till och med 250 mark eller fängelse i högst sex veckor. Det kan således bli strängare näpst i Norge och Tyskland än här, och det förefaller mig icke osannolikt, att möjligheten till ett frihetsstraff kunde verka något avskräckande på de herrar, varom här är fråga, och som ju åtminstone ibland bli fast för sina förseelser och dragas inför domstol.

Såvitt jag kunnat finna, har utskottet, låt vara icke alldeles utan skäl, uraktlåtit att undersöka den sida av frågan, som består i att utreda, om det icke kunde vara lämpligt att här begära en skärpning av straffet för kvinnofridstörarna, och vidare har utskottet icke införskaffat yttranden från andra städer än Stockholm angående vad som i ren polisväg kunde göras på detta område. Det synes mig därför, att här skulle kunna

finnas skäl för en begäran, att saken blir ytterligare undersökt av utskottet.

Jag skall således tillåta mig hemställa, att kammaren ville till utskottet återremittera detta ärende.

Ang. ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.
(Forts.)

Vidare yttrade

Herr O. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles riktigt, som den siste ärade talaren framhöll, att utskottet nöjt sig med att infordra utlåtande från polismyndigheten i Stockholm. Detta utlåtande, som är bifogat utskottets betänkande, ger tydligt vid handen, att utskottet icke gärna kunna komma till något annat resultat än det föreliggande. Men utskottet har tydligt uttalat, att utskottet är enigt med motionären därutinnan, att vi böra göra allt vad vi kunna för att skydda kvinnorna mot de i motionen påpekade missförhållandena.

Nu har utskottet kommit till det resultatet, att det i gällande författning skulle finnas ett tillräckligt effektivt medel för vederbörande myndigheter att skydda kvinnorna. Såsom framgår av motiveringen, har på senare tiden i denna sak tillämpats en lagparagraf, som skulle på ett mera effektivt sätt skydda kvinnorna, än vad hittills varit fallet, och det är denna tillämpning av paragrafen, som t. ex. för staden Norrköping lämnat så goda resultat.

Vi ha alltså hyst den förhoppningen, att vederbörande skulle låta sig angeläget vara att med dessa medel göra allt vad på dem ankomme för att uppnå samma goda resultat, och detta är anledningen till att utskottet icke ansett sig böra eller kunna tillstyrka någon skrivelse till Kungl. Maj:t i föreliggande fråga.

Nu har herr Pettersson i Södertälje yrkat på återremiss till utskottet, för att utskottet skulle komma i tillfälle att inhämta ytterligare utlåtanden från andra håll. Om den saken skall jag för min del icke yttra mig. Jag har icke någon invändning att göra, därest detta yrkande på återremiss vinner kammarens bifall och utskottet sålunda erhåller möjlighet att få ytterligare bevis för nödvändigheten av att i ifrågavarande avseende något göres i lagstiftningsväg. Jag kan försäkra kammaren, att jag för min del icke har det ringaste däremot.

Herr Welin: Om jag för någon stund sedan kom i motsatsförhållande till herr Pettersson i Södertälje och växlade ord med honom, så får jag nu säga, att det är med stort nöje, jag kan instämma med honom.

Jag är av den åsikten, att varje åtgärd, som kan vidtagas till sedlighetens främjande, också bör vidtagas. Nu har i utskottets betänkande framhållits, att det finnes en lagbestämmelse, nämligen kap. 11 § 15 i strafflagen, vilken paragraf på senaste tiden tillämpats så, att den riktats mot en del av de missförhållanden, som motionären påpekat. Men det torde vara all-

Ang. ökat
skydd åt kvin-
nor å offentliga
platser.
(Forts.)

deles uppenbart, att det förekommer mycket i den vägen, som icke blir beivrat, vare sig det sker under sådana förhållanden, att det med nuvarande bestämmelser icke direkt kan åtkommas, eller det beror därpå, att myndigheterna icke nu anse sig ha tillräckliga bevis. Alltnog, jag är övertygad om, att det är mycket, som brister i detta hänseende, såsom också herr Pettersson i Södertälje framhållit, och i denna övertygelse anser jag, att det bör göras ett uttalande, som trycker på, att de, som ha lagens tillämpning i sin hand, också göra allt vad de kunna för att förekomma, att kvinnor antastas ute på gatorna, och att om möjligt nya, effektivare lagbestämmelser tillkomma.

Jag skulle helst velat gå på bifall till motionen, men då nu herr Pettersson i Södertälje yrkat på återremiss, skall jag, för att icke komma med ett nytt yrkande, förena mig med honom och ber således även få yrka på återremiss.

Herr Branting: Herr talman! Här föreligger uppenbarligen icke något motsatsförhållande mellan å ena sidan herr Pettersson i Södertälje, som för kammaren framlagt beaktansvärda synpunkter i saken och lämnat upplysningar av intresse, samt å andra sidan utskottet, vars taleman och ordförande ju här förklarat, att han icke hade något att invända mot en återremiss i det syftemålet, att utskottet skulle komma i tillfälle att ytterligare komplettera den utredning, som det förebragt. Under sådana förhållanden synes det mig, att kammaren borde tillmötesgå denna gemensamma önskan genom en återremiss, då utskottet härigenom i viss mån givit på hand, att just i den riktning, som herr Pettersson i Södertälje antydde, skulle det kunna vara möjligt att få ett något fylligare utskottsbetänkande, vilket således kanske kunde ge anledning till ett bättre resultat än bara det, att man hoppas, att polisen här i Stockholm skall bättre fullgöra sin skyldighet i förevarande hänseende.

De upplysningar, som lämnats, att strängare straffbestämmelser finnas i andra länders lagstiftning än dem vi ha, tror jag innebära ganska beaktansvärda uppslag, och herr Pettersson i Södertälje har otvivelaktigt alldeles rätt i att förhållandena här i Stockholm i vissa delar av staden och under vissa tider på dygnet äro mycket mera skandalösa i avseende på kvinnofridens störande, än vad fallet är i Europas storstäder. Det är sannerligen icke något avundsvärt företräde, att Stockholm tolererar ett sådant tillstånd.

Jag tror alltså, att det skulle vara önskvärt, om man i denna sak kunde få även de sidorna något mer belysta genom de utlåtanden, varom antydningar här blivit gjorda, och i det syftet skall jag taga fasta på de ord, som fällts av utskottets ärade representant, och förena mig i yrkandet på återremiss, så att vi kunna få uppslag till ett vidare initiativ från denna motion, vars goda syfte jag ber att få understryka och som på det viset icke komme att alldeles rinna ut i sanden.

Herr Kant: Den förste ärade talaren har förebrått utskottet, att det icke infordrat yttrande i ämnet från annan myndighet än överståthållareämbetet i Stockholm. Vid de ingående överläggningar, som utskottet hade i denna fråga, innan utskottet bestämde sig för från vilka myndigheter yttrande skulle infordras, fastslogs det från så gott som alla håll inom utskottet, att missförhållanden på detta område företrädesvis florera inom huvudstaden, och det kom icke fram från något håll — fastän i utskottet sitta representanter från nästan hela Sverige — att det på detta område skulle förekomma några svårare missförhållanden annorstädes än just här i huvudstaden. Då var det givet, att utskottet i första rummet skulle infordra yttrande från överståthållareämbetet i Stockholm, d. v. s. den myndighet, som innehar högsta polismyndigheten i staden. Att utskottet infordrade yttrande från överståthållareämbetet var så mycket naturligare, som motionärerna bifogat sin motion en framställning från framstående kvinnor i huvudstaden till överståthållaren om förbättrade förhållanden på detta område. Det var ju också en angelägenhet av vikt för utskottet att få veta vad överståthållareämbetet för polisärenden hade åtgjort i anledning av denna kvinnornas framställning. Det var därför, som utskottet inhämtade yttrande från överståthållareämbetet, och då utskottet, som sagt, icke kände till, att dylika missförhållanden rådde även på andra ställen, föll det utskottet icke in att infordra yttrande från andra polismyndigheter i riket. Jag tror för övrigt det skall vara svårt för någon av herrarna att komma fram med ett sådant påstående, som att svårare missförhållanden på detta område skulle existera annorstädes än just här i huvudstaden.

Den förste ärade talaren ifrågasatte jämväl, att utskottet skulle infordra yttrande från Norrköpings polismästare, eftersom polismyndigheten därstädes omnämns i motionen och i den framställning till överståthållaren, som bifogats motionen. Utskottet ansåg emellertid icke detta vara erforderligt, alldenstund i kvinnornas framställning blivit antytt och omnämnt, på vad sätt bättre förhållanden i detta hänseende vunnits i Norrköping. Och det kan ju litet var förstå, vari de åtgärder bestått, som polismästaren i Norrköping vidtagit, även om det ej varit antytt i skrivelsen. Det är naturligtvis helt enkelt så, att det utkommenderats ett större antal civilklädda poliskonstaplar på nätterna med uppdrag att särskilt iakttaga missförhållanden på detta område och beivra de förseelser, som i sådant avseende blivit begångna. Emellertid synes det mig, att, när kvinnorna själva i sin framställning och motionärerna i sin motion understrukt, att förhållandena i Norrköping kunnat bli goda med tillämpning av de lagbestämmelser, vi redan ha i gällande svensk rätt, det icke skulle erfordras någon skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t för att få nya lagbestämmelser på detta område.

Nu har visserligen den förste ärade talaren antytt, att en sådan skrivelse kunde gå ut på att i svensk lag infördes strängare straffbestämmelser för dessa förseelser. Jag vet icke, om detta skall kunna anses erforderligt. När det visat sig, att de lagbestämmelser,

*Ang. ökat
skydd åt kvin-
nor å offentliga
platser.
(Forts.)*

Ang. ökat
skydd åt kvin-
nor å offentliga
platser.
(Forts.)

vi ha, räcka till för avhjälpande av missförhållandena i en stad, så måtte väl också dessa lagbestämmelser kunna räcka till för en annan stad.

I detta sammanhang vill jag också erinra om, att hela straffrättslagstiftningen är föremål för omarbetning. En särskild person, en av vårt lands främsta kriminalpolitiker har erhållit i uppdrag att utarbeta förslag till ny strafflag, och en kommission har nyligen tillsatts för att överse i sådant avseende framlagda förslag. Det förefaller mig då, som om det vore så gott som meningslöst att riksdagen nu skriver och begär skärpning i de straffbestämmelser, som redan finnas i denna särskilda punkt.

Det kan ju vara en smaksak om straffbestämmelserna för nu ifrågavarande förseelser skola stanna vid böter eller om även fängelse skall ingå i strafflatituden. Jag vill icke alls sätta mig emot, att fängelse ingår i latituden, och i likhet med de föregående talarna anser jag, att förseelserna på detta område kunna vara av så svår beskaffenhet och ske under så brutala former, att förövarna väl kunna vara förtjänta av fängelsestraff. Men att till Kungl. Maj:t nu skriva beträffande denna särskilda punkt i strafflagen och begära nya bestämmelser, när gällande straffbestämmelser redan visat sig i vissa städer fullt effektiva, det kan jag icke vara med om.

Jag vill naturligtvis icke bestämt sätta mig emot en återremiss, men vill dock redan nu säga ifrån, att jag icke kan förstå, vad man skall vinna med en återremiss. Utskottet skulle väl ändå icke kunna göra annat än att infordra yttranden jämväl från polismyndigheterna i rikets övriga städer. Det synes mig dock, som om detta att infordra yttranden från samtliga polismyndigheter i riket för att få material till frågans bedömande vore en bra stor apparat för ordnande av denna fråga, när väl litet var av oss äro övertygade om att missförhållanden på detta område så gott som uteslutande existera och florerar i Stockholm.

Enligt min åsikt är detta snarast en kostnadsfråga för Stockholms stad. Vill Stockholms stadsfullmäktige bevilja anslag till ett tillräckligt antal detektiva poliser, så att sådana i behövt antal finnas till hands på Stockholms gator nattetid, ja, då vågar jag påstå, att vi, med de straffbestämmelser, som redan finnas på detta område, skola få ordnade och goda förhållanden även i Stockholm. Men att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära, att överståthållareämbetet måtte anbefallas utfärda strängare bestämmelser för sina poliser i Stockholm, anser jag icke vara lämpligt. I likhet med vad polismästaren i Stockholm yttrat, håller jag före, att denna fråga kan ordnas på ett annat och enklare sätt.

Jag är den förste att erkänna, att de förhållanden, som herr Pettersson i Södertälje först framdrog och omnämnde, äro ytterst beklagliga, men jag tror, som sagt, att det kan hjälpas med god vilja från myndigheternas i Stockholm sida utan någon riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t.

En annan av de föregående talarna, herr Welin, yttrade i sitt anförande bl. a., att han ansåg, att åtminstone ett uttalande borde göras av riksdagen. Ja, herr Welin, men ett uttalande *har* dock re-

dan gjorts i utskottets motivering, där det heter: »Önskvärt vore sålunda, om en så effektiv utväg till förekommande av kvinnofridsbrott som utkommendering av civilklädd polispersonal kunde tillgripas i vida större utsträckning än hittills varit möjligt.» Och om herr Welin läser igenom utskottets motivering ännu en gång, skall han finna, att utskottet ställt sig mycket välvilligt till motionen, och han kan icke gärna säga annat, än att utskottet visat förståelse för denna motion och även behjärtat, att något göres till avhjälpande av dessa missförhållanden. Men, jag upprepar det ännu en gång, jag tror och jag är övertygad om, att dessa missförhållanden kunna avhjälpas utan att riksdagen skriver därom till Kungl. Maj:t.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Kant förenade sig herr *Sjögren*.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Det är lyckligt att kunna tro, att allt går bra, utan att gör någonting för att ställa till rätta det som råkat på sned. Men så lättrogen brukar icke riksdagen vara. Utan riksdagen brukar i allmänhet anse, att när den fått fatt på ett påtagligt missförhållande, måste den vidtaga åtgärder för att avlägsna det. Om man är alltför benägen att tro, att allt går bra och att myndigheterna skola styra allt till det bästa, blir man nog ofta lurad.

Den föregående talaren sade, att detta egentligen är en kostnadsfråga för Stockholm, en fråga om, huru mycket Stockholms stad vill kosta på sig för att få effektivt polisskydd på gatorna. I motsats till honom vågar jag tro, att denna fråga rör hela landet och därför bör intressera riksdagen. Riksdagen bör enligt mitt förmenande betrakta det som en hederssak att göra vad som ligger inom dess möjlighet för att få till stånd bättre förhållanden.

Utän att vilja på något sätt förringa betydelsen av ett utskottsutlåtande eller förstora och blåsa upp betydelsen av riksdagens uttalanden vill jag påstå, att det dock är en skillnad mellan vad ett andra kammarens utskott säger i sin motivering och vad riksdagen begär i skrivelse till Kungl. Maj:t. Därför kan en så välvillig utskottsmotivering icke riktigt tillfredsställa dem, som vilja ha en riksdagsskrivelse till stånd. Långt ifrån att en sådan skrivelse skulle vara meningslös, som den föregående talaren sade, därför att det pågår en revision av strafflagen, tror jag, att det skulle ha en mycket påtaglig mening, om riksdagen just nu skriver till Kungl. Maj:t och uttalar en önskan i en fråga som denna. Jag är övertygad om, att den person, som är sysselsatt med strafflagens revision, och alla hans medhjälpare med största intresse taga reda på varje gång riksdagen ger tillkänna vad den önskar i hithörande frågor.

Jag ber således att få vidhålla mitt yrkande.

Herr *Edén* instämde häruti.

Ang. ökat
skyld å kvin-
nor å offentliga
platser.
(Forts.)

Herr Kant: Den siste ärade talaren yttrade, att den person, som fått i uppdrag att revidera strafflagen, noga skulle beakta de framställningar, som komme från riksdagen, och säkerligen även ställa sig till efterrättelse de önskingar, å vilka riksdagen gäve uttryck. Jag för min del hyser den övertygelsen, att denna person ägnar sin uppmärksamhet åt allt vad som förekommer på det kriminalpolitiska området; och när ett utskottsutlåtande här förekommit till behandling, vari man strukit under de missförhållanden, som anses florerera på ett visst område, och däri man ställer sig mycket välvillig till den motion, som avser att undanröjda dessa missförhållanden, tror jag, att om en av riksdagens kamrar enhälligt bifaller utskottets hemställan, detta skall vara tillräckligt, för att den person, som har den nämnda uppgiften, skall beakta de önskemål, som riksdagen på detta sätt uttalat.

Herr Söderberg i Stockholm: Jag vet mer än väl, att, då man sitter i ett utskott och utskottets utlåtande sedermera blir avgivet, så vill man gärna försvara det bara i känsla av att det är föregående att icke få utskottets hemställan igenom. Men jag tycker verkligen, att isynnerhet detta utskotts ärade ordförande, som två gånger haft ordet för att bevisa oegentligheten av en återremiss, ej behöve känna det som nedsättande för sig, om ärendet skulle bliva återremitterat, då han ju icke deltagit i ärendets behandling. Den första representanten från utskottet, som här haft ordet och som undertecknat utlåtandet, satte sig ju ej vidare emot en återremiss, vad jag tyckte mig höra.

Jag tror nog, att vi, som dagligen röra oss i Stockholm och leva här, kunna konstatera, att det framträder, isynnerhet under dagens senare timmar, en yttre brutalisering av gatulivet här i staden, som, därest icke andra kammaren vid detta tillfälle tar avstånd däriifrån på sådant sätt, att den går med på en återremiss av utskottets utlåtande, skulle komma att känna sig kanske i viss mån uppmuntrat därigenom. En sådan uppmuntran av de fula dragen i gatufysionomien i Stockholms stad vill jag på intet vis biträda. Kan andra kammaren genom att återremittera ärendet visa, att den icke avsett något sådant, så synes mig endast den utvägen stå öppen. Det har även blivit av utskottets ordförande erkänt — ja, han sade det inte direkt, men man kan draga den slutsatsen — att en återremiss vore befogad även därför, att utskottet vid sin utredning utslutande haft i ögonsikte förhållandena i Stockholms stad och alldeles underlåtit att taga något intryck av förhållandena i andra städer. Skulle således resultatet av en återremiss bliva det, att andra kammaren komme att avgiva ett uttalande, vari toges bestämt avstånd ifrån de yttre, föga tilltalande gatubilder, vi ha här i staden, så tycker jag, att det vore möda värt att företaga en sådan återremiss.

Med bortseende från den känsla, som kanske besjalar utskot-

tets ärade ordförande, när han tycker, att det är förargligt att få ärendet återremitterat, ber jag, herr talman, att få biträda det av herr Pettersson i Södertälje väckta förslaget om återremiss.

*Ang. ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herr *Berg* i Staby.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Herr Kant begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren till utskottet för ny behandling återförvisar andra tillfälliga utskottets förevarande utlåtande nr 4, röster

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Voteringen utvisade 89 ja mot 51 nej, vid vilken utgång kammaren således beslutit att återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående herrar Olaussons och Carlsons i Herrljunga motion, nr 189, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader för kommunerna i dem genom den allmänna pensionsförsäkringen förorsakade utgifter; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Avgåvos två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 74, angående utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona, nämligen av:

herr *Månsson*, nr 239; samt

herrar *Ingvarson* och *Kloo*, nr 240.

Vidare avlämnade herr *Palmstierna* en motion, nr 241, om visst tillägg till andra kammarens arbetsordning m. m.

Ovannämnda motioner bordlades på begäran.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet;

nr 40, i anledning av väckt motion om anslag till patronus i Morlanda församlingars pastorat till fullföljd av träffad överenskommelse om patronatsrättens upphävande;

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om arvode åt en särskild föredragande i finansdepartementet; och

nr 42, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående användande av uppkommet överskott å anslag till uppförande av mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående reparations- samt om- och nybyggnadsarbeten vid Tumba bruk;

nr 23, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående årligt understöd åt arbetaren Sven Jonsson; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående utgivande av ett personalregister till riksdagens protokoll 1809—1866;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion av herr Welin om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkningar i rättigheten att mot betalning förevisa växkabinett m. m.; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående herr Bergs i Munkfors motion, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående blivande utredning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Holm</i>	under 14 dagar fr. o. m. den 23 mars,
»	<i>Anderson</i> i Knapasjö	» 8 » » » 23 »
»	<i>Johansson</i> i Uppmälby	» 4 » » » 23 »
»	<i>Johansson</i> i Gäre	» 6 » » » 23 »
»	<i>Pettersson</i> i Vråtsered	» 8 » » » 26 »
»	<i>Rydholm</i>	» 6 » » » 23 »
»	<i>Flognfält</i>	» 2 » » » 23 »
»	<i>Åkerman</i>	» 5 » » » 24 »

herr <i>Hallendorff</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 23 mars,	
» <i>Beckman</i>	» 5 » » » 28 »	
» <i>Jönsson i Slätåker</i>	» 4 » » » 23 »	
» <i>O. Nilsson i Örebro</i>	» 6 » » » 23 »	
» <i>Welin</i>	» 6 » » » 23 »	
» <i>Borg</i>	» 6 » » » 23 »	
» <i>Vahlquist</i>	» den 27 mars,	
» <i>Hedström</i>	» 5 dagar fr. o. m. den 23 mars,	
» <i>Berg i Munkfors</i>	» 5 » » » 24 »	
» <i>Winkler</i>	» 6 » » » 23 »	
» <i>Nilsson i Bonarp</i>	» 5 » » » 23 »	
» <i>Jespersion</i>	» 7 » » » 23 »	
» <i>Kant</i>	» 2 » » » 27 »	
» <i>Hamilton</i>	» 2 » » » 27 »	
» <i>Jönsson i Fridhill</i>	» 7 » » » 23 »	
» <i>Leksell</i>	» 5 » » » 23 »	
» <i>Jeansson i Kalmar</i>	» 5 » » » 24 »	
» <i>Lindqvist i Kosta</i>	» 6 » » » 24 »	
» <i>Carlsson i Solberga</i>	» 4 » » » 27 »	
» <i>vice talmannen</i>	» 5 » » » 24 »	
» <i>Magnusson i Skövde</i>	» 4 » » » 23 »	
» <i>von Sneidern</i>	» 2 » » » 23 »	
» <i>Söderberg i Hobborn</i>	» 5 » » » 23 »	
» <i>Johanson i Huskvarna</i>	» 5 » » » 23 »	
» <i>Elisson</i>	» 4 » » » 29 »	
» <i>Persson i Tofta</i>	» 4 » » » 23 »	
» <i>Lundblad</i>	» 4 » » » 23 »	och
» <i>Rune</i>	» 4 » » » 24 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.55 e. m.

In fidem
Per Cronwall.